

ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตามกฎหมายไทย

5.1 การให้ความคุ้มครองวิทยานิพนธ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ได้ให้นิยามของ "วรรณกรรม" ไว้ว่าหมายถึง "งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย"

จากคำจำกัดความของคำว่า "วรรณกรรม" ที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 จึงอาจกล่าวได้ว่างานวรรณกรรม ได้แก่ งานอันเกี่ยวกับการประพันธ์ทางลายลักษณ์อักษรทุกอย่างไม่่ว่าจะด้วยภาษาใดๆ เช่น บทความ นวนิยาย เรื่องสั้น เป็นต้น ซึ่งงานนิพนธ์ที่ได้กำหนดไว้ในบทนิยามมาตรา 4 นั้น เป็นเพียงตัวอย่างที่กฎหมายได้ยกมาแสดงแต่เฉพาะสิ่งที่ปรากฏแพร่หลายเท่านั้น เนื่องมาจากกฎหมายใช้คำว่า "เช่น"¹ ดังนั้น ถ้ามีงานอย่างอื่นอย่างใดที่มีลักษณะคล้ายกับงานตามตัวอย่างที่กล่าวไว้ในมาตรา 4 แล้วก็ย่อมสามารถถือได้ว่างานดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภท วรรณกรรม เช่นเดียวกัน

ส่วนวิทยานิพนธ์นั้น มีที่มาจากคำสองคำ คือ คำว่า วิทยา หมายถึง ความรู้ และคำว่า นิพนธ์ หมายถึง เรื่องที่แต่งขึ้น ร้อยกรองถ้อยคำ แต่งหนังสือ และเมื่อนำคำว่า วิทยา กับคำว่า นิพนธ์ มาสมาสกันตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กลายเป็นคำว่า วิทยานิพนธ์ ซึ่งหมายความว่า "บทนิพนธ์ที่ผู้เรียบเรียงยกเอาหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นวิจัย และพรรณนาขยายความเพื่อเสนอรับปริญญา"² ดังนั้น เมื่อทำการพิจารณาจากลักษณะคำจำกัดความของวิทยานิพนธ์แล้วจะเห็นได้ว่า งานเขียนวิทยานิพนธ์นั้นจัดเป็นงานวรรณกรรมประเภทหนึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อันส่งผลให้งานวิทยานิพนธ์นั้นได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วย เจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จึงย่อมมีสิทธิที่จะทำซ้ำ หรือ ดัดแปลง จำหน่าย ให้เช่าหรือคัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนาให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ลิขสิทธิ์ของตนโดยได้รับค่าตอบแทน นอกจากนี้ ยังมีสิทธิในการหวงกัน (Negative Right) งานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวให้ปราศจากการกระทำละเมิดของผู้อื่นได้³

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541), หน้า 46.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์), หน้า 767.

³ โปรดดู พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15.

5.2 ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

5.2.1 ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์โดยการสร้างสรรค์

งานเขียนวิทยานิพนธ์ นั้นได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะที่เป็นงานวรรณกรรมชนิดหนึ่งและการให้ความคุ้มครองนั้นเป็นการให้ความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ (automatic protection) กล่าวคือ เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้น ลิขสิทธิ์ก็เกิดขึ้นที่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 8 ได้บัญญัติว่า "ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น..." ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้สร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อถือว่าผู้สร้างสรรค์ คือ เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานเขียนวิทยานิพนธ์แล้ว อย่างไรก็ตามจะถือได้ว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้สร้างสรรค์ ปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้เขียนขอทำการพิจารณาแยกออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ กรณีที่ 1 วิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยตนเองและ กรณีที่สอง วิทยานิพนธ์ที่มาจากโครงการวิจัย และมหาวิทยาลัยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ได้ให้นิยามของคำว่าผู้สร้างสรรค์ว่า หมายถึง "ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้" และการพิจารณาว่าใครเป็นผู้สร้างสรรค์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับมหาวิทยาลัย นั้นมีกฎเกณฑ์ในการพิจารณาถึงลักษณะของความเป็นผู้สร้างสรรค์ ดังนี้ คือ

- 1) ผู้สร้างสรรค์ต้องมีความคิดริเริ่ม (Originality) กล่าวคือ ผู้สร้างสรรค์ต้องสร้างสรรค์งานด้วยความคิดของตนมิได้ลอกเลียนแบบมาจากบุคคลอื่น หากผู้สร้างสรรค์มิได้ลงมือสร้างสรรค์ด้วยความคิดของตนจนถึงขนาดเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดงานสร้างสรรค์นั้นขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมที่จะต้องถือว่างานดังกล่าว มิใช่งานสร้างสรรค์อันอาจมีลิขสิทธิ์ได้ ดังนั้น ความหมายของงาน Original จึงหมายความว่า เป็นงานที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้นโดยมีที่มาหรือมีต้นกำเนิดจากผู้สร้างสรรค์เอง โดยมีได้มีการลอกเลียนมาจากงานอื่นใด (...originates from the author and must not be copied from another work.) แต่อย่างไรก็ตาม งานที่ได้มีการสร้างสรรค์ดังกล่าว ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นงานที่มีความใหม่เสมอไป (Novelty) แม้ว่าจะเป็งานที่เคยเกิดมีขึ้นแล้ว แต่ถ้าได้มีการใช้ความคิดริเริ่ม และใช้สติปัญญาในการสร้างสรรค์งานโดยมิได้ลอกเลียนแบบงานของผู้อื่น ก็จะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่แตกต่างไปจากกฎหมายสิทธิบัตร (Patent Law) ที่งานสร้างสรรค์นั้นจะต้องมีความใหม่ (Novelty) และต้องเป็นงานที่ไม่เคยเกิดมีขึ้นมาก่อน

2) ผู้สร้างสรรค์ต้องได้ใช้ความรู้ ความชำนาญและความอุตสาหะในการทำหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์นั้น (Skill Labor and Judgement) นอกเหนือจากการมีความคิดริเริ่มเป็นของตนเองแล้ว ผู้สร้างสรรค์ยังจะต้องใช้ความรู้ ความคิดความชำนาญของตนในการทำหรือก่อให้เกิดงานตามที่ตนได้ใช้ความคิดริเริ่มไว้ด้วย และในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์เองงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นมาทำหรือก่อให้เกิดงานใหม่ ผู้สร้างสรรค์ก็จะต้องใช้ความรู้ ความชำนาญและความอุตสาหะในการทำหรือก่อให้เกิดงานใหม่ให้พัฒนามากกว่างานสร้างสรรค์ของเจ้าของเดิม จึงจะถือได้ว่าผู้สร้างสรรค์ได้ลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ดังกล่าว⁴ ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้สร้างสรรค์แล้วจึงสามารถกล่าวได้ว่างานสร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์จะต้องเป็นงานที่ทำหรือก่อให้เกิดขึ้นโดยความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์เองโดยมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่นแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่ไม่เคยมีปรากฏแต่อย่างใด และการพิจารณางานใดมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงพอหรือไม่ให้พิจารณาจาก ระดับความคิดริเริ่มว่าเพียงพอตามมาตรฐานของความพยายามสำหรับงานสร้างสรรค์นั้นๆหรือไม่และได้ใช้ทักษะ การตัดสินใจ ประสบการณ์หรือแรงงาน รวมถึง เงินทุนในการสร้างสร้งงานว่าพอสมควรหรือไม่ ถ้าหากว่าในการสร้างสร้งงานทั้งหมดนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความพยายามตามที่กล่าวมาแล้วอย่างพอสมควรก็ย่อมถือได้ว่างานดังกล่าวจัดเป็นงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์แล้ว

เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้สร้างสรรค์ทั้งหมดแล้วสามารถวิเคราะห์ความเป็นผู้สร้งสร้งงานวิทยานิพนธ์ โดยพิจารณาประกอบกับกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์เพื่อหาว่า ใคร คือผู้สร้งสร้งที่แท้จริงระหว่างนิสิตและมหาวิทยาลัย โดยผู้เขียนได้ทำการพิจารณาแยกตามลักษณะการสร้งสร้งได้ดังนี้

ก. วิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้งสร้งด้วยตนเอง

- การริเริ่มการจัดทำวิทยานิพนธ์

โดยในการทำวิทยานิพนธ์ประเภทนี้ จะเริ่มต้นที่นิสิตนักศึกษาเป็นผู้คิดค้นหาหัวข้อวิทยานิพนธ์และจัดทำโครงร่างวิทยานิพนธ์เพื่อนำเสนอต่อทางมหาวิทยาลัยโดยผ่านทางฝ่ายบัณฑิตศึกษา เพื่อขออนุมัติให้จัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อดังกล่าว โดยทางมหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ขึ้นมาเพื่อพิจารณาหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาได้เสนอมาว่าสามารถที่จะทำเป็นวิทยานิพนธ์ได้

⁴ สมพร พรหมนิตาธร, ลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 17.

หรือไม่ เมื่อคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์เห็นว่า หัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวสามารถที่จะนำไปจัดทำเป็นวิทยานิพนธ์ได้ นิสิตนักศึกษาก็จะเริ่มดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ตามเค้าโครงฯ ที่ได้รับการอนุมัติโดยจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้การแนะนำ (advise) ในการเขียนวิทยานิพนธ์ เมื่อจัดทำวิทยานิพนธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องเสนอขอสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อสำเร็จการศึกษา โดยทางมหาวิทยาลัยจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ขึ้นมาเพื่อพิจารณาวิทยานิพนธ์ที่นิสิตได้นำเสนอมาว่า มีเนื้อหาและข้อมูลเหมาะสมแล้วหรือไม่

- ลักษณะการจัดทำวิทยานิพนธ์

กรณีวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์เองนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในการค้นคว้าหาข้อมูลทางด้านเอกสาร วิเคราะห์จากข้อมูลที่หามาได้ เพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้คำแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ให้ได้คุณภาพ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าการทำวิทยานิพนธ์นั้น นิสิตนักศึกษาต้องเป็นบุคคลที่สร้างสรรค์งานด้วยตนเองใช้ความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง (Judgement) ใช้แรงงาน (Labor) ทักษะ (Skill) และเงินทุน (Fund) ของตนเองเพื่อให้งานเขียนวิทยานิพนธ์นั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ ส่วนมหาวิทยาลัยในนามของอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์นั้นมีส่วนในงานเขียนวิทยานิพนธ์เพียงแต่เป็นผู้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำให้งานเขียนวิทยานิพนธ์ให้เป็นไปด้วยความครบถ้วนสมบูรณ์และได้คุณภาพตามที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดเท่านั้น ดังนั้นลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในกรณีดังกล่าวนี้จึงควรเป็นของนิสิต นักศึกษา เพราะนิสิตนักศึกษา คือ ผู้สร้างสรรค์

ข. วิทยานิพนธ์ที่มาจากโครงการวิจัย

- การริเริ่มการจัดทำวิทยานิพนธ์

กรณีวิทยานิพนธ์ประเภทนี้ ในการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์จะมีที่มาจากโครงการวิจัย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้รับโครงการมาจากหน่วยงานภายนอก หรือจากทางมหาวิทยาลัย แล้วจะจัดสรรแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยแล้วนำมาให้นักศึกษาเป็นผู้จัดทำเป็นวิทยานิพนธ์ ดังนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการริเริ่มในการจัดทำวิทยานิพนธ์

- ลักษณะการจัดทำวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทในการร่วมจัดทำ ควบคุมการดำเนินการ ดูแลในฐานะที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษา โดยจะทำหน้าที่ในการวางแผนขั้นตอนการวิจัย และร่วมรับผิดชอบในการจัดทำให้สำเร็จ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ววิทยานิพนธ์ในกรณีนี้เป็นการ

วิจัยเชิงปริมาณ ที่จะเน้นการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นสำคัญ ซึ่งในการทดลองนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ คอยควบคุมให้คำปรึกษา และในบางครั้งอาจจะต้องร่วมทำการทดลองไปพร้อมกับนิสิตนักศึกษาด้วย อีกทั้งอุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการทดลอง ห้องทดลอง ก็เป็นทรัพยากรของทางมหาวิทยาลัย ซึ่งกรณีดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้คิดหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ร่วมทำการทดลอง ให้คำปรึกษา จึงอาจกล่าวได้ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมในงานวิทยานิพนธ์

ตารางที่ 2 ความแตกต่างระหว่างวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยตนเองและวิทยานิพนธ์ที่มาจากโครงการวิจัย

กระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์	วิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้จัดทำ	วิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากงานวิจัย
การคิดหาหัวข้อ	นักศึกษาคิดเอง	อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้คิด
ลักษณะของการจัดทำ	เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร	เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ต้องมีการทดลองทางด้านวิทยาศาสตร์
บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา	ให้คำแนะนำ คำปรึกษา	มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผลการทดลอง
การลงทุน	นักศึกษาเป็นผู้ลงทุน ลงแรงเอง	ส่วนใหญ่ เป็นทรัพยากรที่ทางมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุน
สรุป	นิสิต นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียว	มหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์กับนิสิต นักศึกษา

5.2.2 ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์โดยการจ้าง หรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของหน่วยงานของรัฐ

เมื่อทำการพิจารณาถึงหลักเรื่อง การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ สามารถทำการจำแนกประเภทของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ออกเป็น 2 กรณี คือ

1. การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยผลของกฎหมาย ได้แก่ การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน ในฐานะผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างทำของ ในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

2. การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยผลของสัญญา ได้แก่ การทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์

โดยปกติแล้วพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 8 ได้ทำการบัญญัติถึงหลักความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์โดยทั่วไปไว้ว่า "ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น..." แต่อย่างไรก็ตามก็มีบางกรณีที่ลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์นั้นมิได้ตกเป็นของผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 9 บัญญัติว่า "งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นตกเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธิในงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่วัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น" จากมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานอาจได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ลูกจ้างหรือพนักงานได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยการทำความตกลงเป็นหนังสือกับพนักงานหรือลูกจ้างนั้น ถ้ามิได้มีความตกลงเป็นหนังสือดังเช่นกรณีดังกล่าวแล้ว ลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นย่อมตกเป็นของลูกจ้าง โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 ได้ให้ความหมายของสัญญาจ้างแรงงานว่า คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า นายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างเป็นการตอบแทนตลอดเวลาที่ทำงานให้ กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานจะเป็นไปในลักษณะที่ลูกจ้างอยู่ในความควบคุมดูแลของนายจ้างตามวัตถุประสงค์ของการจ้างแรงงาน โดยนายจ้างจะทำการจ่ายสินจ้างเป็นการตอบแทนการทำงาน of ลูกจ้าง เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 9 ควบคู่ไปกับเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ก็ยิ่งที่จะทำให้สามารถเห็นถึงความแตกต่างระหว่างกันได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ กรณีของการจ้างแรงงาน กฎหมายได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ภายใต้การจ้างตกให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์โดยลูกจ้างจะได้รับสินจ้างเป็นการตอบแทนด้วยอีกประการหนึ่งถ้าลูกจ้างไม่ทำงานให้หรือทำงานให้ไม่ดี คนที่จะต้องเสียหายคือตัวนายจ้าง แต่กรณีของเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น นิสิตนักศึกษาทำการเขียนวิทยานิพนธ์เอง ลงทุน ลงแรง ลงทรัพย์สิน และสติปัญญาเอง ค่าจ้างก็ไม่ได้ หากทำวิทยานิพนธ์ไม่สำเร็จ ผู้ที่จะต้องเสียหาย คือ ตัวนิสิต ที่ไม่สามารถขอ

อนุญาติจบการศึกษาได้ มหาวิทยาลัยมิได้มีความเสียหายแต่อย่างใด แต่ทางมหาวิทยาลัยกับออกกฎระเบียบมากำหนดให้ลิขสิทธิ์ตกเป็นของตนอีก ดังนั้น ย่อมมีผลเป็นการไม่เป็นธรรมกับตัวผู้สร้างสรรค์ที่แท้จริง คือ ตัวนิสิตนักศึกษา อย่างไรก็ตามในกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยนั้นก็ไม่ถือว่าเป็นนายจ้าง และนักศึกษาก็ไม่ถือว่าเป็นลูกจ้าง เพราะ การทำวิทยานิพนธ์นั้นย่อมไม่สามารถที่จะมีการจ้างแรงงานในการทำวิทยานิพนธ์เกิดขึ้นได้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 10 ได้บัญญัติว่า "งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่นให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ ผู้สร้างสรรค์ และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น" กรณีตามมาตรา 10 นี้ เป็นเรื่องของการจ้างทำของ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ว่าจ้างประสงค์จะได้ผลสำเร็จของงานไปใช้ประโยชน์ ลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างขึ้นจึงควรตกเป็นของผู้ว่าจ้าง เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น โดยการตกลงดังกล่าวอาจกระทำด้วยวาจาโดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ ซึ่งการจ้างทำของมีหลักเกณฑ์บัญญัติอยู่ในมาตรา 587 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้ "อันว่าจ้างทำของนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจ้าง ตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น" จากหลักเกณฑ์ของการจ้างทำของตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่า จะต้องเป็นผู้ว่าจ้างจ้างให้ผู้รับจ้างทำงานให้สำเร็จ โดยผู้ว่าจ้างจะต้องจ่ายค่าจ้างให้เมื่อทำงานได้สำเร็จ ถ้างานไม่สำเร็จผู้ว่าจ้างก็จะตกเป็นผู้ต้องเสียหาย เพราะเป็นผู้ลงทุนว่าจ้างผู้รับจ้าง แต่ในกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์นิสิตนักศึกษาไม่ใช่ผู้รับจ้างและมหาวิทยาลัยก็มีไม่ใช่ผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างทำของแต่อย่างใด เนื่องจากนักศึกษาต้องเสียค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษา ให้แก่ทางมหาวิทยาลัยในการเข้ามาทำการศึกษา และเป็นผู้ที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเองในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ถ้าทำวิทยานิพนธ์ไม่สำเร็จ ผลเสียก็จะตกอยู่ที่ตัวนิสิตนักศึกษาเองที่ไม่สามารถที่จะจบการศึกษาได้ มหาวิทยาลัยไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลย หากนักศึกษาไม่สามารถศึกษาตามหลักสูตรได้หรือไม่สามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จได้ตามระเบียบการบริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยก็จะไม่อนุญาติให้จบหลักสูตร ตลอดจนไม่อนุญาติให้นักศึกษามีสิทธิได้รับปริญญาบัตรเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากเรื่องของการจ้างทำของที่ถ้าผู้รับจ้างทำงานไม่สำเร็จแล้วผู้ว่าจ้างจะตกเป็นผู้ที่ต้องเสียหายเป็นอันดับแรก

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 14 ได้บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 14 "กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร"

กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยราชการอื่นใดของรัฐ หรือของท้องถิ่นตามมาตรา 14 นี้ คือ กระทรวง (Ministries) กรม (Department) อันได้แก่กระทรวง ทบวง กรม ใน รัฐบาล เทศาภิบาลปกครองท้องที่ และประชาบาลทั้งหลาย ส่วนทบวง (Sub- Ministries) ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่เกิดขึ้นตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งทบวงการเมืองนั้นๆ ด้วยว่าอะไรจะเป็นทบวงการเมือง กล่าวคือ การจัดการควบคุมทางการเมืองย่อมเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งปวงที่วางด้วยการนั้น สำหรับหน่วยงานอื่นใดของรัฐ หรือของท้องถิ่นนั้นก็เกิดขึ้นตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ดูประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 (พ.ศ. 2515) ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ เป็นส่วนราชการที่อยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงบรรดากิจการของรัฐที่เป็นรัฐวิสาหกิจอีกด้วย ซึ่งโดยลักษณะหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจดังกล่าวก็มักจะมีสภาพเป็นนิติบุคคลที่ได้มีการก่อตั้งขึ้นตามกฎหมาย* ไม่ว่าจะเป็นการก่อตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือก่อตั้งโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายอื่น และหากพิจารณาถึงลักษณะการสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ของนิติบุคคลนี้โดยสภาพของการเป็นนิติบุคคลกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นมาสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้** แม้ว่าโดยสภาพของนิติบุคคลจะเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นมาเท่านั้น แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ก็ยังได้กำหนดให้นิติบุคคลสามารถสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้*** แม้ว่าสภาพความเป็นจริงของการเป็นนิติบุคคลจะไม่สามารถสร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ได้ก็ตาม กรณีการสร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ของนิติบุคคลนี้อาจเกิดขึ้นจากบุคคลธรรมดาที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของนิติบุคคลโดยมีผลเหมือนกับว่านิติบุคคลเป็นผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์นั่นเอง และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามมาตรา 14 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายให้สิทธินิติบุคคลว่า สามารถที่จะเป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ แต่ไม่ได้บัญญัติว่านิติบุคคล (กระทรวง ทบวง กรม) สามารถที่จะทำการสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ด้วยตนเอง เพราะ การสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ของหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 14 นี้เป็นการสร้างสรรค์โดย

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 บัญญัติว่า "นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น"

**ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 67 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น"

***พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 8 วรรค 2 บัญญัติว่า "ในกรณีและผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย"

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐซึ่งอาจมีผลให้หน่วยงานของรัฐสามารถเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่มีบุคคลสร้างสรรค์ขึ้น

คำว่า "โดยการจ้าง" ตามบทบัญญัติมาตรา 14 ได้มีนักวิชาการหลายท่านมีความเห็นที่แตกต่างไปว่า หมายถึง การจ้างแรงงาน หรือการจ้างทำของซึ่งศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ⁵ มีความเห็นว่า น่าจะหมายถึงทั้งการจ้างแรงงานและจ้างทำของเพราะ ถ้าหากจะหมายถึงการจ้างทำของอย่างเดียว ทั้งๆที่ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เอาไว้แล้ว แต่มาตรา 14 ก็ยังกำหนดให้ลิขสิทธิ์เป็นของหน่วยงานของรัฐอีกย่อมเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ซ้ำซ้อน ดังนั้น คำว่า "โดยการจ้าง" ในที่นี้น่าจะหมายถึง ทั้งการจ้างแรงงานและการจ้างทำของ และเมื่อพิจารณาตามลำดับของการจัดเรียงมาตราแล้วจะเห็นว่าการที่กฎหมายบัญญัติคำว่าโดยการจ้างไว้ในมาตรา 14 หลังมาตรา 9 และมาตรา 10 เนื่องจาก เป็นเจตนาพิเศษของผู้ร่างกฎหมายที่ต้องการให้มาตรา 14 เป็นข้อยกเว้นของมาตรา 9 โดยเฉพาะเพราะการจ้างทำของตามมาตรา 10 กฎหมายกำหนดให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีสิทธิอยู่แล้ว ซึ่งตรงกันข้ามกับการจ้างแรงงานตามมาตรา 9 ที่กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์เป็นของพนักงานหรือลูกจ้างผู้สร้างสรรค์งานนั้นแต่ ท่านอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์⁶ มีความเห็นว่า คำว่า โดยการจ้างตามมาตรา 14 หมายถึงการจ้างทำของเท่านั้น และมาตรา 14 ไม่ใช่ข้อยกเว้นของมาตรา 9 เพราะเป็นคนละเรื่องกัน มาตรา 9 เป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงาน ส่วนมาตรา 10 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาจ้างทำของ แท้ที่จริงกระทรวง ทบวง กรม ตามมาตรา 14 ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายก็อยู่ในความหมายของคำว่า บุคคลอื่น ตามบทบัญญัติในมาตรา 10 มาตรา 14 จึงเป็นบทขยายความเกี่ยวกับสัญญาจ้างทำของตามมาตรา 14 เพราะเป็นการบัญญัติเกี่ยวกับการจ้างทำของด้วยกัน ซึ่งเป็นสัญญาจ้างทำของที่ทำกันระหว่างกระทรวง ทบวง กรม กับบุคคลผู้สร้างสรรค์ตามมาตรา 10 ลิขสิทธิ์ต้องตกเป็นของผู้ว่าจ้างอยู่แล้ว แต่มาตรา 14 ขยายไปถึงกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นด้วย โดยให้อำนาจ กระทรวง ทบวง กรม ในการออกคำสั่งและมีอำนาจในการควบคุมผู้รับจ้างด้วย หมายความว่า เป็นคำสั่งหรือความควบคุมของหน่วยราชการ หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ แต่มาตรา 10 มิได้มีการบัญญัติคำว่า คำสั่ง หรือความควบคุม จึงถือว่าไม่มีบทบัญญัติควบคุมถึง

⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545) หน้า 54.

⁶ ไพจิตร ปุญญพันธุ์. ลิขสิทธิ์ในงานที่ลูกจ้าง กระทรวง ทบวง กรมสร้างสรรค์. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ธันวาคม 2540) หน้า 1109-1122.

สองกรณีนี้ โดยเหตุที่ตามสัญญาจ้างทำของของผู้ว่าจ้างไม่มีสิทธิที่จะไปสั่งผู้รับจ้าง ดังนั้น เพื่อประโยชน์แก่ทางราชการจึงต้องมีการบัญญัติบทพิเศษเอาไว้เพื่อขยายความให้นักงนอกเหนือไปจากสัญญาจ้างทำของ คือใช้บังคับถึงกรณีที่หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ได้มีคำสั่งหรือในความควบคุมด้วย

ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับท่านอาจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ ว่ามาตรา 14 คำว่าโดยการจ้างนั้นน่าจะหมายถึงทั้งการจ้างแรงงานและการจ้างทำของ เนื่องจาก กรณีการจ้างแรงงาน มาตรา 9 ได้วางหลักให้ลิขสิทธิ์ตกเป็นของลูกจ้าง ส่วนการจ้างทำของ มาตรา 10 ได้วางหลักให้ลิขสิทธิ์ตกเป็นของผู้ว่าจ้าง จากทั้งสองกรณีดังกล่าวทำให้ต้องมีการบัญญัติมาตรา 14 ขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ไขเยียวยาให้หน่วยงานของรัฐสามารถที่จะมีสิทธิในงานที่ตนได้จ้างบุคคลอื่นทำแทนที่จะตกไปเป็นของลูกจ้างตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ส่วนกรณีที่หน่วยงานของรัฐไปว่าจ้างบุคคลอื่นทำงานตามลักษณะของสัญญาจ้างทำของนั้น โดยหลักแล้วผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างทำของจะไม่มีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาเลยต้องมีการบัญญัติมาตรา 14 ขึ้นมาเพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจควบคุมและบังคับบัญชาให้หน่วยงานของรัฐสามารถมีอำนาจควบคุมและบังคับบัญชาผู้รับจ้าง ดังนั้น เมื่อมาตรา 14 เป็นเรื่องของการจ้างทำของ และการจ้างแรงงานแล้ว จะเห็นได้ว่า เมื่อไม่ได้มีการจ่ายค่าจ้างเพื่อผลสำเร็จของงานนั้นๆ เลย การทำวิทยานิพนธ์จึงมิใช่การจ้างทำของและก็ได้มีการจ่ายค่าจ้างให้แก่นิสิต นักศึกษาเป็นการตอบแทน การเขียนวิทยานิพนธ์แต่อย่างใด ในทางกลับกันตัวนิสิตเองกลับต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการทำวิทยานิพนธ์ของตนเอง ดังนั้นกรณีของการทำวิทยานิพนธ์ก็จึงมิใช่เป็นการจ้างแรงงาน เพราะมิได้มีการจ่ายสินจ้างเป็นการตอบแทนการทำงานแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า กรณีของการทำวิทยานิพนธ์ไม่ต้องตามบทบัญญัติมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนั้น ลิขสิทธิ์จึงควรตกให้แก่ตัวนิสิตซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ที่แท้จริงตามหลักการของมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ เว้นเสียแต่ว่า เป็นกรณีของการได้รับทุนให้ทำการวิจัยจากส่วนราชการภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น กรณีนี้ต้องพิจารณาว่า เป็นการจ้างตามมาตรา 14 หรือไม่ ถ้าพิจารณาได้ว่าการให้ทุนทำการวิจัย เป็นการตกลงให้ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่องนั้นจนสำเร็จ และผู้ให้ทุนจะมอบเงินจำนวนหนึ่งตามที่ตกลงกันแก่ผู้วิจัย จึงพอเทียบได้ว่าเป็นการจ้างทำของ ซึ่งถือเป็นการจ้างตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นั่นเอง ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในงานวิจัยนั้นจึงเป็นของผู้ให้ทุน เช่น นาย ก. ได้รับทุนจากสภาวิจัยแห่งชาติ ให้ทำการวิจัย เรื่อง “การนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ” ทั้งนี้สภาวิจัยจะให้ทุนเป็นเงิน 200,000 บาท งานวิจัยที่ทำสำเร็จแล้วย่อมตกเป็นของผู้ให้ทุน เป็นต้น กรณีดังกล่าวหากปรากฏว่า ทางผู้ให้ทุนได้ทำการ

ตรวจงานวิจัยนั้นก่อน ซึ่งน่าจะถือได้ว่า กรณีเช่นนี้เป็นการควบคุมโดยส่วนราชการตามมาตรา 14 จึงเป็นการยืนยันอีกครั้งว่า ลิขสิทธิ์เป็นของผู้ให้ทุน หรือกรณีที่หน่วยงานเอกชนให้ทุนแก่ทาง มหาวิทยาลัยในการทำวิจัย กรณีดังกล่าวก็เป็นเรื่องของการจ้างทำของ แต่ถ้าผู้ให้ทุนได้มอบทุนให้ เฉยๆ มิได้ระบุหัวข้อการทำวิจัยตามที่ต้องการ กรณีดังกล่าวก็มีใช่การจ้างทำของ เพราะมิได้มีการ ตกลงให้ผู้รับจ้างทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่ตน มิใช่กรณีตามมาตรา 14 แต่อย่างใด กล่าวคือ การที่จะพิจารณาว่า ใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในกรณีที่ส่วนราชการหรือเอกชนมอบทุนให้ แก่มหาวิทยาลัยทำการวิจัยนี้ จะใช้บทบัญญัติมาตราใดมาบังคับนั้น จะต้องคำนึงว่า ผู้ให้ทุนนั้น เป็นเอกชน หรือส่วนราชการ โดยไม่ได้คำนึงถึงผู้รับทุนว่าเป็นส่วนราชการหรือไม่ ผู้ให้ทุนต้องเป็น ส่วนราชการ หรือ หน่วยงานของรัฐเท่านั้นจึงจะสามารถปรับเข้ากับมาตรา 14 ได้

คำว่า “ตามคำสั่ง” (Direction) หมายถึง เป็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ เช่น ลูกจ้างของทางราชการ ซึ่งอยู่ ในการบังคับบัญชา กระทำการสร้างสรรค์งานขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของทางราชการ หรือหน่วยงาน ของรัฐนั้นๆ ลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ ดังกล่าวย่อมตกให้แก่หน่วยงานของรัฐ

คำว่า “ในความควบคุม” (Control) หมายถึง การที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วม กับผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์นั้น ซึ่งผู้สร้างสรรค์อาจเป็นได้ทั้งบุคคลอื่นที่ถูกจ้างและเจ้าหน้าที่ ของรัฐ ที่สร้างสรรค์งานตามหน้าที่ซึ่งตนรับผิดชอบอยู่ กรณีมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐนั้น หมายถึง หน่วยงานของรัฐจะต้องมีอำนาจควบคุมผู้สร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งการควบคุม หมายถึง การดูแล หรือกำกับดูแล⁷ โดยลักษณะการควบคุมงานอันมีลิขสิทธิ์ตาม มาตรา 14 นี้ น่าจะมีความหมายถึงการบังคับบัญชา การตรวจสอบ หรือการกำกับดูแลในเรื่องการ ปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในหน่วยงานราชการ แต่หากพิจารณาถึงลักษณะการสร้างสรรค์งานใน กรณีที่ข้าราชการได้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นมาออกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ลิขสิทธิ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นย่อม ตกเป็นของ บุคลากรผู้ได้สร้างสรรค์

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า มาตรา 14 ดังกล่าวมีเจตนารมณ์ให้ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรของรัฐ รวม ตลอดถึง ลูกจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่น ไม่ว่าจะด้วยสัญญาจ้าง หรือโดยคำสั่งแต่งตั้ง หรือโดยคำสั่งบรรจุ กฎหมายนี้ไม่ได้ประสงค์จะให้ครอบคลุมไปถึง นิสิตนักศึกษาที่มีได้รับเงิน

⁷ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2539), หน้า 174.

เดือนหรืออยู่ในอำนาจบังคับบัญชาด้วยเลย ซึ่งเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1908/2546 ซึ่งสามารถสรุปข้อเท็จจริงได้ดังนี้ "โจทก์รับราชการอยู่ที่ฝ่ายวิจัยและประเมินผล สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. มีหน้าที่โดยตรงในการประเมินผลการฝึกอบรม ไม่มีหน้าที่จัดทำเอกสารหรือเขียนตำราทางวิชาการเพื่อใช้ในการฝึกอบรม และสำนักงาน ก.พ. ก็มีคำสั่งให้โจทก์เขียนหนังสือ "คู่มือการประเมินผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" และหนังสือ "คู่มือการประเมินและติดตามผลสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" หรือมีการจ่ายค่าตอบแทนให้ โจทก์เขียนหนังสือทั้งสองเล่มดังกล่าวนอกเวลาราชการที่โจทก์เขียนหนังสือดังกล่าวขึ้น จึงไม่ถือว่าเป็นงานที่โจทก์ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ในกรอบงานของโจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทำหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นเอง และในการเขียนหนังสือคู่มือทั้งสองเล่มของโจทก์ โจทก์ได้กำหนดเค้าโครงการเขียนและได้คิดกำหนดสารบัญญรวมทั้งได้เขียนอธิบายเนื้อหาสาระและรายละเอียดต่าง ๆ แต่ละประเด็นโดยใช้ถ้อยคำและคำอธิบายของโจทก์ใหม่ทั้งหมดตามความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของโจทก์โดยตรง จึงเป็นงานนิพนธ์ที่โจทก์ทำขึ้นโดยไม่ได้ลอกเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น โจทก์จึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหนังสือทั้งสองเล่ม หากใช้สำนักงาน ก.พ. ไม่" จากคำพิพากษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับมาตรา 14 กล่าวคือ งานสร้างสรรค์ของโจทก์เป็นงานสร้างสรรค์ที่ได้กระทำนอกเวลาราชการดังนั้น จึงไม่อาจถือได้ว่างานสร้างสรรค์ดังกล่าวเป็นงานสร้างสรรค์ภายใต้การจ้างหรือความควบคุมของหน่วยงานของรัฐอันจะส่งผลให้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานสร้างสรรค์ตกได้แก่ หน่วยงานของรัฐ อันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 14 จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของมาตรา 14 มุ่งเน้นถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐกับข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรของรัฐ รวมถึงตลอดถึงลูกจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่นไม่ว่าตามสัญญาจ้างหรือตามคำสั่งแต่งตั้งบรรจุ แต่มิได้มุ่งประสงค์ถึงนิสิตนักศึกษาซึ่งไม่ได้รับเงินเดือน หรืออยู่ในบังคับบัญชาเลย

ดังนั้น มาตรา 14 นี้ไม่ใช้กับกรณีนิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์แต่อย่างใด เมื่อไม่สามารถนำมาตรา 14 มาใช้กับกรณีดังกล่าวได้แล้ว เรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ไปว่ากันด้วยหลักการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ธรรมดา คือ ตกเป็นของนักศึกษาซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์ ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 "นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์นั้น ไม่อาจจะถือได้ว่ามีลักษณะเป็นการควบคุมตามมาตรา 14 เช่นกัน เนื่องจาก ตัวนิสิตศึกษานั้นยังคงมีอิสระเต็มที่ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ของตน ยังคงสามารถเสนอความคิดของตนลงในวิทยานิพนธ์ได้ แม้ว่าความเห็นดังกล่าวจะเป็นความเห็นในส่วนน้อยก็

ตาม อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ไม่มีอำนาจไปสั่งการให้นิสิตนักศึกษาทำการเขียนวิทยานิพนธ์ตามแบบที่ตนต้องการ ดังนั้น การจัดทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาจึงไม่ถึงว่าอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัยตามความหมายในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้แต่อย่างใด⁸

สำหรับปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า การจัดทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาไม่ถึงว่าอยู่ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย ด้วยเหตุผลดังนี้

ก.กรณีวิทยานิพนธ์ประเภทที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยตนเอง

ในกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์ประเภทนี้ ทางมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่เพียงการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ เค้าโครงรายละเอียดของวิทยานิพนธ์ และการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งกำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเข้าศึกษา และกำหนดผู้มีสิทธิทำวิทยานิพนธ์ เช่น การทำวิทยานิพนธ์ต้องลงทะเบียน และแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งกำหนดการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อให้วิทยานิพนธ์นั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนสมบูรณ์ตามมาตรฐานทางวิชาการโดยคำนึงถึงองค์ประกอบของวิทยานิพนธ์ 3 ประการ คือ

- 1) เป็นบทนิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้แต่งและเรียบเรียงด้วยตนเองโดยไม่ได้ลอกเลียนจากผู้อื่นมา และ
- 2) เป็นบทนิพนธ์ที่เกิดจากการค้นคว้าในเชิงวิชาการอย่างละเอียดและลึกซึ้ง และ
- 3) เป็นบทนิพนธ์ที่มีการพรรณนาขยายความซึ่งผู้ทำต้องอธิบายรายละเอียดพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นของตน

โดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ไม่มีอำนาจที่จะไปสั่งหรือควบคุมให้นักศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์ นักศึกษาก็มีอิสระในการสร้างสรรค์งานโดยใช้ความคิด ทักษะ แรงงาน เงินทุน ตลอดจนความรู้ความชำนาญในการสร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์ขึ้นด้วยตนเองทั้งสิ้น ทางมหาวิทยาลัยมิได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการดูแลหรือกำกับดูแล นักศึกษาแต่อย่างใด แต่มหาวิทยาลัยมักจะอ้างว่า

⁸ อรุณ ภาณุพงศ์, สรุปคำบรรยายข้อแนะนำเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์. (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2529), หน้า 11.

การทำวิทยานิพนธ์นั้นอยู่ในความควบคุมของตน โดยเป็นการควบคุมผ่านทางอาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ กรณีดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาว่า การคอยให้คำแนะนำปรึกษาของ อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการ ควบคุม ตามความหมายของมาตรา 14 นี้ กรณีดังกล่าวนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. เล็กสกุลไชย⁹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความเห็นว่า “อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ไม่ได้ควบคุมนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นแค่ผู้เสนอแนะแนวทางในการเขียน แนวทางในการอ่าน ในการค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่าง อาจารย์กับศิษย์เสร็จแล้วนิสิตนักศึกษาต้องทำการเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นเอง จากข้อมูลที่ได้ทำการ ค้นคว้ามาด้วยตนเองทั้งสิ้น ถ้ามีการควบคุมจะไม่มีการสร้างสรรคงานออกมาได้ และยิ่งถ้า อาจารย์ที่ปรึกษามีใช่อาจารย์ในสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ อาจเป็นมหาวิทยาลัยอื่นๆ หรือของ มหาวิทยาลัยเอกชน หรือหน่วยงานเอกชน ยิ่งทำให้เห็นว่ามีได้เกิดจากการควบคุมของหน่วยงาน ของรัฐเลย

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กรณีวิทยานิพนธ์ประเภทที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์เองนั้น ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ นิสิตเป็นผู้สร้างสรรค์โดยใช้ความคิดริเริ่ม ทักษะ และแรงงาน เงินทุน ตลอดจนความรู้ความชำนาญในการสร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์นั้นขึ้น ส่วนมหาวิทยาลัยเป็นเพียงผู้ พิจารณาว่าวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้นถูกต้องครบถ้วนตามมาตรฐานทางวิชาการหรือไม่ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาเท่านั้น ไม่ใช่การควบคุมในลักษณะที่ ใช้อำนาจสั่งการ หรือควบคุมแบบบังคับบัญชา ตามนัยมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แต่อย่างใด

ข. กรณีวิทยานิพนธ์ประเภทที่มีที่มาจากโครงการวิจัย

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า นิสิตนักศึกษามีได้อยู่ ภายใต้ว ความควบคุมของทางมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด กล่าวคือ การที่จะเป็นการควบคุมตาม ความหมายในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นี้ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีของการ บังคับบัญชา การตรวจสอบ หรือการกำกับดูแลในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในหน่วยงาน ราชการ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการจัดทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยแล้ว

⁹ บันทึกความเห็นเรื่อง “ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะนิติบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2544 เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐ.

จะเห็นได้ว่า นิสิตนักศึกษาที่มีใบบุคลากรผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการใดๆในหน่วยงานราชการ แม้อาจารย์ที่ปรึกษาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำวิทยานิพนธ์ มีบทบาท ดูแล ตรวจสอบการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ของนิสิต นักศึกษา ก็ตาม แต่การกระทำในลักษณะดังกล่าวก็เป็น การเข้าไปให้คำปรึกษาดูแล ตรวจสอบเพื่อให้งานวิจัยของตนบรรลุผลสำเร็จ และการเข้ามาควบคุมดูแลนั้น มิได้เป็นการเข้ามาควบคุมแบบใช้อำนาจสั่งการ หรือเป็นการออกคำสั่งต่อนิสิตนักศึกษา ให้กระทำหรือไม่กระทำการแต่อย่างใด และมีใช่เป็นควบคุมแบบบังคับบัญชาเหมือนอย่างในกรณี ของผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาภายในหน่วยงาน นิสิตนักศึกษาจะทำหรือไม่ทำก็ได้ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่มีอำนาจไปบังคับแต่อย่างใด ดังนั้น กรณีวิทยานิพนธ์ประเภทที่มีที่มาจาก โครงการวิจัยนั้น น่าจะถือว่าเป็นกรณีที่อาจารย์ที่ปรึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์อันจะ ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวตกเป็นลิขสิทธิ์ร่วมกันระหว่างนิสิตนักศึกษากับทาง มหาวิทยาลัย ไม่ใช่การควบคุมในลักษณะที่ใช้อำนาจสั่งการ หรือควบคุมแบบบังคับบัญชา อีกทั้ง นิสิตนักศึกษาก็มีใบบุคลากรของหน่วยงานราชการ ตามนัยมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แต่อย่างใด

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการสรุปแนวความเห็นของผู้คุณวุฒิทางวิชาการซึ่งได้ให้ไว้แตกต่างกัน อยู่ 2 ความเห็นเกี่ยวปัญหาที่ว่า การจัดทำวิทยานิพนธ์ถือว่า อยู่ในความควบคุมของทาง มหาวิทยาลัย หรือไม่ ดังนี้

ความเห็นที่ 1 การทำวิทยานิพนธ์ไม่ถือว่าอยู่ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย เนื่องจาก การอยู่ในการควบคุมของมหาวิทยาลัยจะต้องมีลักษณะที่มหาวิทยาลัยดูแล หรือกำกับ ดูแลนักศึกษา แต่การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิต นิสิตต้องเป็นผู้เลือกสรรหัวข้อวิทยานิพนธ์เอง และ ดำเนินการจัดทำไปแล้วเสร็จรวมทั้งมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นของตนเองได้อย่างมีอิสระโดยไม่ จำเป็นต้องอยู่ภายใต้บังคับของมหาวิทยาลัย ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นผู้อนุมัติหัวข้อและ อนุมัติวิทยานิพนธ์ผ่านก็ตาม แต่ก็เป็นไปในลักษณะการให้ความเห็นชอบและพิจารณาว่าวิทยา นิพนธ์ที่นิสิตได้จัดทำขึ้นมีความครบถ้วนสมบูรณ์ได้มาตรฐานทางวิชาการหรือไม่เท่านั้น นอกจากนี้ เจตนารมณ์ของมาตรา 14 มุ่งเน้นถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐกับข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรของรัฐ รวมตลอดถึงลูกจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่นไม่ ว่าตามสัญญาจ้างหรือตามคำสั่งแต่งตั้งบรรจุ แต่มิได้มุ่งประสงค์ถึงนิสิตนักศึกษาซึ่งไม่ได้รับเงิน เดือน หรืออยู่ในบังคับบัญชาเลย

ความเห็นที่ 2 การทำวิทยานิพนธ์ถือว่าอยู่ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัยเนื่อง จากการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา นิสิตซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์นั้น ไม่สามารถจัดทำ

วิทยานิพนธ์ได้ด้วยความคิดอิสระเต็มที่ร้อยเปอร์เซ็นต์ต้องทำตามขั้นตอนที่บัณฑิตวิทยาลัย กำหนด และต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ด้วย จึงถือได้ว่า วิทยานิพนธ์นี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรบัณฑิตศึกษาจึงสมควรให้เป็นลิขสิทธิ์ของทาง มหาวิทยาลัย

ในตอนท้ายของมาตรา 14 บัญญัติว่า “... เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร” ดังนั้นตามมาตรา 14 จึงสามารถแปลความได้ว่าถ้าไม่ทำการตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ตามมาตรา 14 ดังกล่าวย่อมตกให้แก่หน่วยงานของรัฐ และแม้มาตรา 14 จะมีได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกับมาตรา 17 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งใช้ข้อความว่า “การโอนลิขสิทธิ์...ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและ ผู้รับโอน...” ก็ตามแต่เมื่อเป็นข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายผู้แทนของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานดังกล่าว กับฝ่ายข้าราชการหรือลูกจ้างเช่นเดียวกัน การทำความตกลงในการโอนลิขสิทธิ์ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามมาตรา 17 วรรคสาม เช่นกัน อย่างไรก็ตามก็ถือว่าผู้มีลายมือชื่อของฝ่ายแรกก็พอ เพราะเป็นฝ่ายที่แสดงเจตนาตกลงเป็นอย่างอื่นให้มีผลแตกต่างจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้คงเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4139/2532 ซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งต้องทำเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ผู้โอนลงลายมือชื่อฝ่ายเดียวก็สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามก็ตีหากลงลายมือชื่อไว้สองฝ่ายก็ย่อมตัดปัญหานี้ได้

5.2.3 ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์โดยผลของสัญญา

การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์โดยผลของสัญญา

ลิขสิทธิ์มีลักษณะเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินและเป็นทรัพย์สิน จึงสามารถโอนให้แก่กันได้ และการโอนลิขสิทธิ์อาจ โอนสิทธิ์ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ ทั้งจะกำหนดเวลาตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์หรือไม่ก็ได้ ซึ่งการโอนลิขสิทธิ์สามารถทำได้ 2 วิธี ดังที่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 17 ดังนี้

“ลิขสิทธิ์นั้นยอมโอนให้แก่กันได้

เจ้าของลิขสิทธิ์อาจโอนลิขสิทธิ์ของตนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้แก่บุคคลอื่นได้ และจะโอนให้โดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ได้

การโอนลิขสิทธิ์ตามวรรคสองซึ่งมิใช่ทางมรดกต้อง ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ ผู้โอนและผู้รับโอน ถ้ามิได้กำหนดเวลาไว้ในสัญญาโอนให้ถือว่าเป็นการโอนมีกำหนดระยะเวลาสิบปี”

กฎหมายกำหนดไว้ว่าการโอนลิขสิทธิ์โดยทางอื่นนอกจากทางมรดก ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนผู้รับโอน (มาตรา 17 วรรคสาม) ดังนั้นการโอนลิขสิทธิ์โดยนิติกรรม จึงต้องทำเป็นหนังสือซึ่งผู้โอนและผู้รับโอนต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย

จากหลักกฎหมายข้างต้น เมื่อมาทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่อง ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากระเบียบของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยแบ่งลักษณะของระเบียบได้ออกเป็น 2 กลุ่ม โดย

กลุ่มแรก ได้ทำการกำหนดไว้ในระเบียบของมหาวิทยาลัยว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกให้แก่มหาวิทยาลัย อาทิเช่น

- ระเบียบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้อ 29.3 ที่กำหนดว่า "ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"

- ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2541 ข้อ 20.9 ที่กำหนดว่า "ลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์"

- ข้อบังคับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2547 ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันว่า "ลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัยรามคำแหง" เป็นต้น

กลุ่มที่สอง มิได้ทำการกำหนดไว้ในระเบียบของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ว่า ลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัย แต่ได้กำหนดให้นิสิตนักศึกษาทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัย อาทิเช่น

- ข้อบังคับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2543 ข้อ 39.10 ที่กำหนดว่า " ลิขสิทธิ์ในปริญญาานิพนธ์ซึ่งบัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิตต้องส่งใบข้อตกลงว่าด้วยลิขสิทธิ์ในปริญญาานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัยพร้อมการส่งปริญญาานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์"

- ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2546 หมวด 7 ว่าด้วยเรื่อง การทำวิทยานิพนธ์ ก็ได้มีการกำหนดข้อบังคับที่มีลักษณะเนื้อหาเป็นการแสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้แต่อย่างไรก็ตามลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จะตกเป็นของใคร แต่ได้มีการทำเป็นบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเอา

ไว้ ซึ่งมีลักษณะของเนื้อหาเป็นการยอมรับโดยปริยายแล้วว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกได้แก่นิสิตนักศึกษา (รายละเอียดดูภาคผนวก ข)

- ข้อบังคับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาก็มิได้มีการกำหนดข้อบังคับที่มีลักษณะเนื้อหาเป็นการแสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้แต่อย่างใดว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จะตกเป็นของใคร แต่ได้มีการทำเป็นสัญญาโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัย ซึ่งมีลักษณะของเนื้อหาเป็นการยอมรับโดยปริยายแล้วว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของนิสิตนักศึกษา (รายละเอียดดูภาคผนวกที่ ข)

- ข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ (ฉบับพ.ศ.2547) ก็มิได้มีการกำหนดข้อบังคับที่มีลักษณะเนื้อหาเป็นการแสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้แต่อย่างใดว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จะตกเป็นของใคร แต่ได้มีการทำเป็นสัญญาโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัย ซึ่งมีลักษณะของเนื้อหาเป็นการยอมรับโดยปริยายแล้วว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของนิสิตนักศึกษา (รายละเอียดดูภาคผนวกที่ จ)

- มหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์ ได้มีการทำความเข้าใจว่า ให้นิสิตนักศึกษาโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัยอันเป็นการยอมรับโดยปริยายแล้วว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นเป็นของนิสิตนักศึกษา (รายละเอียดดูภาคผนวกที่ ฉ)

ในกรณีที่มหาวิทยาลัย ต้องการที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์แต่เพียงผู้เดียวทั้งกรณีทีนิสิต นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ และ ในกรณีที่วิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยนั้นมีปัญหาว่า การที่มหาวิทยาลัยออกระเบียบมากำหนดให้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ทั้งสองประเภทตกได้แก่มหาวิทยาลัย ระเบียบดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้เพียงใด กรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายปกครอง ซึ่งจะต้องมาทำการพิจารณาว่าระเบียบที่ออกมาในลักษณะดังกล่าว สามารถมีผลใช้บังคับได้จริงในทางปฏิบัติหรือไม่ซึ่งผู้เขียนได้ทำการกล่าวไว้ในบทที่ 6 เรื่องความชอบด้วยกฎหมายของกฎ และระเบียบของมหาวิทยาลัยแล้ว ว่า กฎหรือระเบียบดังกล่าวหากก่อให้เกิดผลเป็นการโอนลิขสิทธิ์แต่อย่างใดไม่

สำหรับในกรณี การตกลงทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์กันภายหลังจาก สิ่งที่จะต้องพิจารณา ก็คือสัญญาโอนดังกล่าวนั้นได้ทำถูกต้องตามแบบที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดไว้หรือไม่เท่านั้น เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์มาตรา 17 วรรคสามแล้ว เห็นว่า การโอนลิขสิทธิ์นั้นต้องทำเป็นหนังสือซึ่งผู้โอนและผู้รับโอนต้องลงลายมือชื่อทั้งสองคน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นแบบแห่งนิติ

กรรม การไม่ปฏิบัติตามก็มีผลทำให้การโอนตกเป็นโมฆะ เพราะ ไม่ทำตามแบบ ดังนั้น ระเบียบหรือข้อบังคับดังกล่าวจึงไม่มีผลทำให้ลิขสิทธิ์โอนไปยังมหาวิทยาลัย ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ยังคงตกอยู่กับตัวนิสิต เช่นเดิม นอกจากนี้ก็มีบางมหาวิทยาลัยได้หาทางแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการทำเป็นใบข้อตกลงว่าด้วยลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ แต่ใบข้อตกลงดังกล่าวได้มีการลงชื่อนิสิตนักศึกษาแต่เพียงผู้เดียว โดยมีได้ลงชื่อตัวแทนของมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด จึงถือได้ว่า การโอนลิขสิทธิ์มิได้กระทำตามแบบที่กฎหมายลิขสิทธิ์บัญญัติ ดังนั้น เมื่อสัญญาโอนลิขสิทธิ์มีการทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติ ลิขสิทธิ์ในตัววิทยานิพนธ์ ก็ย่อมตกอยู่แก่ตัวผู้เป็นเจ้าของคนเดิมเท่านั้น หาได้โอนเปลี่ยนมือไปไม่ และแม้การโอนลิขสิทธิ์จะโมฆะ เนื่องจากไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด แต่กรณีดังกล่าวมีนักกฎหมายบางท่านได้ให้ความเห็นว่า ยังสามารถสมบูรณ์ในฐานะเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ได้ เพราะ สัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์นั้นไม่มีแบบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สามารถทำการตกลงกันด้วยวาจาได้ ดังนั้น แม้การรับโอนลิขสิทธิ์จะโมฆะ เพราะไม่ได้ทำตามแบบ แต่ก็สามารถสมบูรณ์ในฐานะเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ได้เช่นกัน อันเป็นไปตามหลัก ป.พ.พ. มาตรา 174 และหากทางมหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

เมื่อลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สามารถโอนได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดแล้วก็ย่อมที่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด แต่ที่จะเป็นปัญหาเห็นว่าจะจะเป็นปัญหาเรื่อง การทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้ล่วงหน้าตั้งแต่ตอนเข้าทำการศึกษาว่าจะสามารถทำได้หรือไม่อย่างไร จะสามารถนำหลักเรื่องการโอนลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์มาใช้ได้หรือไม่กรณีดังกล่าว ผู้เขียน เห็นว่า การโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้ล่วงหน้าโดยที่ยังไม่มีตัวรูปเล่มวิทยานิพนธ์นั้น ไม่สามารถทำได้ และไม่อาจจะถือว่าเป็นการโอนลิขสิทธิ์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ เพราะ ตัววิทยานิพนธ์อันเป็นตัวที่ก่อให้เกิดงานอันมีลิขสิทธิ์ยังไม่ปรากฏ จึงไม่สามารถทำการโอนสิทธิ์ที่ไม่มีอยู่จริงได้ หรือถ้าเริ่มสร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์แล้วแต่ก็ยังไม่สำเร็จ ก็ยังคงไม่สามารถโอนลิขสิทธิ์ล่วงหน้าได้เช่นกัน เพราะ งานที่ยังไม่สมบูรณ์ก็ย่อมไม่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลใด ผู้สร้างสรรค์จึงไม่สามารถที่จะมีลิขสิทธิ์ในผลงานชิ้นดังกล่าวได้ เว้นเสียแต่จะได้สร้างสรรค์งานจนสำเร็จแล้วค่อยมาทำการโอนตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่อไป ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้สามารถทำการโอนได้ เนื่องจากมีตัวทรัพย์สินที่จะทำการโอนแล้ว กล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ล่วงหน้าโดยที่ยังไม่มีตัววิทยานิพนธ์อันเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นผู้เขียนเห็นว่า ไม่สามารถทำได้ เพราะ ตัวลิขสิทธิ์ อันเป็นสิทธิที่ต้องการโอนยังไม่เกิด เมื่องานวิทยานิพนธ์ยังมิได้มีการทำหรือทำยังไม่สำเร็จ ก็ย่อมไม่มีสิทธิที่จะทำการส่งมอบกัน และกรณีดังกล่าวก็มีใช่เป็นเรื่องของการโอน

สิทธิเรียกร้อง (การโอนหนี้) แต่อย่างไร เพราะ สิทธิในลิขสิทธิ์ ไม่มีลักษณะเป็น สิทธิเรียกร้องในทางหนี้ที่มีลูกหนี้แห่งสิทธิ แต่เป็นการโอนสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งการโอนสิทธิในทรัพย์สินนั้น จะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อมีทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาแล้ว ดังนั้น ถ้าต้องการทำการโอนสิทธิในลิขสิทธิ์ไว้ล่วงหน้าก็ต้องรอให้งานวิทยานิพนธ์สำเร็จก่อน ค่อยทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์กัน โดยการ ทำสัญญาโอนนั้น จะทำในรูปแบบการโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 หรือทำในลักษณะของสัญญา จะให้ก็ได้แต่การทำตามสัญญาจะให้นั้น ก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงจะมีผลบังคับกันได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าผลที่ออกมาไม่น่าที่จะแตกต่างกัน นอกจากนี้ มีประเด็น ปัญหาที่จะต้องทำการพิจารณาเพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อทำวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์แล้ว การโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัยก่อนการอนุมัติจบ และหลังการอนุมัติจบของบัณฑิตศึกษานั้น ผลที่ออกมาจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ กรณีดังกล่าวผู้เขียน เห็นว่า มีความแตกต่างกันเนื่องจากสถานะของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ก่อนการอนุมัติจบนิสิตนักศึกษาอยู่ภายใต้อำนาจของมหาวิทยาลัยที่จะอนุมัติจบหรือไม่ก็ได้ การทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ช่วงดังกล่าวจึงต้องระวังเรื่อง การทำละเมิด พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 กล่าวคือ ในสัญญาโอนควรมีเนื้อความในสัญญาข้อหนึ่งระบุทำนองว่า “นิสิตนักศึกษา “เต็มใจ” ที่จะยกลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัย และได้ทำสัญญาไปโดยมิได้ถูกบังคับแต่ประการใด เป็นต้น แต่ถ้าเป็นการโอนหลังจากที่มีการอนุมัติจบการศึกษาแล้ว ก็ย่อมถือได้ว่า นิสิตนักศึกษามีความเป็นอิสระแล้ว มหาวิทยาลัยมิได้มีอำนาจเหนือแล้ว การทำสัญญาโอนจึงเป็นไปตามหลักเรื่อง ความเป็นอิสระแห่งการแสดงเจตนา (Freedom of Contract) อย่างแท้จริง

5.2.4 ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในกรณีที่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติทำหน้าที่กำกับดูแลคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตั้งแต่การการอนุญาตให้จัดตั้งฯ เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาต่างๆ การให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา และติดตามให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน สอดคล้องตามเกณฑ์ที่ทบวงกำหนด เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

มหาวิทยาลัยเอกชนนั้นจัดว่าเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน เมื่อมหาวิทยาลัยประเภทดังกล่าวนี้ มีสถานะเป็นนิติบุคคลแล้วย่อมมีความสามารถเป็นผู้ทรงสิทธิได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธินั้นๆโดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงได้เฉพาะกับบุคคลธรรมดาเท่านั้น* ตามกฎหมายนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน หมายถึง นิติบุคคลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมีฐานะเป็นนิติบุคคลภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งนิติบุคคลประเภทนี้สามารถมีสิทธิ และหน้าที่ได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 ว่า “นิติบุคคลย่อมมีสิทธิ และหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ภายใต้ขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติ หรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง” และมาตรา 67 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น” จากบทบัญญัติ มาตรา 67 จะเห็นได้ว่า นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนนั้นสามารถเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่เป็นสิทธิซึ่งโดยสภาพแล้วเป็นทางเฉพาะตัวของบุคคลธรรมดาเท่านั้น ดังนั้น มหาวิทยาลัยเอกชน ในฐานะนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ก็ย่อมเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติจริงแล้วนิสิตนักศึกษาไม่ว่าในมหาวิทยาลัยของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม มักจะไม่ได้ให้ความสนใจถึงเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เท่าที่ควร เว้นเสียแต่ว่า วิทยานิพนธ์ของตนนั้นมีคุณค่า มีราคา (value added) ขึ้นมา ก็อาจจะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับมหาวิทยาลัยให้ศาลวินิจฉัยัยในประเด็นเรื่อง สิทธิในความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการไม่เหมาะสมที่สถาบันการศึกษาและนิสิตนักศึกษา จะต้องมาทำการฟ้องร้องกันเพื่อแย่งชิงสิทธิในทางทรัพย์สินดังกล่าว เพราะอาจส่งผลให้สังคมเสื่อมความศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ให้ความรู้และให้การศึกษาก่อนนิสิต ดังนั้น หลักการที่ถูกต้องสำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรแก้ในจุดที่มีความถูกต้องและเป็นธรรมมากที่สุด กล่าวคือ มหาวิทยาลัยควรที่จะทำการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรมติดตัวนิสิตเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ขึ้นมา เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลัง และสังคมจะต้องกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษารับรู้ และรู้จักปกป้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน ไม่ให้บุคคลอื่นมาเอาเปรียบสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับมหาวิทยาลัยเอกชนนั้น เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันซึ่งในการเข้าทำสัญญานั้นโดยหลักแล้วทั้งสองฝ่ายย่อมมีอำนาจต่อ

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 67 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น”

รองที่เท่าเทียมกัน อันเป็นไปตามหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Principle of Freedom of Contract) กรณีของนิสิตนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยของเอกชนนั้น การเข้ามาทำการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการตกลงยินยอมโดยปริยายที่จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนวางไว้ซึ่งการตกลงยินยอมดังกล่าวนี้ อาจทำให้สิทธิบางประการถูกจำกัดลงได้ ซึ่งเป็นการถูกจำกัดลงโดยความยินยอมของตัวนิสิตนักศึกษาเอง มิใช่เป็นการจำกัดสิทธิของตนเองมายอมรับอำนาจปกครองเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาล กล่าวคือ การตกลงยินยอมเข้าทำการศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนเปรียบได้กับการตกลงเข้าทำสัญญาต่างตอบแทน*กับทางมหาวิทยาลัย โดยในการที่นักศึกษาตกลงยินยอมที่จะปฏิบัติตามกฎและระเบียบของสถาบันอุดมศึกษานั้นเทียบเคียงได้ว่าเป็นการตกลงยอมรับในเนื้อหาของสัญญาต่างตอบแทนที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น เพราะฉะนั้นแล้ว การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของทางมหาวิทยาลัยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่นิสิตนักศึกษาจะต้องปฏิบัติตาม ส่วนทางมหาวิทยาลัยก็มีหน้าที่ให้บริการทางการศึกษาเป็นการตอบแทน แต่อย่างไรก็ตามทางมหาวิทยาลัยก็จะออกกฎ หรือระเบียบที่เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการจำกัดสิทธิของนิสิตนักศึกษาไม่ได้ เช่นในกรณีของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น หากทางมหาวิทยาลัยออกกฎหรือระเบียบว่า "ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน" มีปัญหาว่ามหาวิทยาลัยเอกชนสามารถที่จะเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ว่า เมื่อมหาวิทยาลัยเอกชนมีฐานะเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง ก็ย่อมมีความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นเดียวกัน อันเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 67 และเมื่อ ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 มหาวิทยาลัยเอกชนจึงย่อมมีความสามารถในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ดังกล่าวได้

สำหรับกรณีเรื่องความเป็นเจ้าของในงานเขียนวิทยานิพนธ์นั้นมีปัญหาว่าใครสมควรเป็นเจ้าของวิทยานิพนธ์ ระหว่างนิสิตนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนได้ทำการพิจารณาแยกเป็น 2 กรณี

* สัญญาต่างตอบแทน คือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ต่อกัน กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายต่างมีฐานะเป็นทั้งเจ้าหนี้ และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ยอมชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้ตอบก็ได้ แต่หนี้ดังกล่าวนี้ต้องเป็นหนี้ที่ถึงกำหนดแล้ว

ก. กรณีวิทยานิพนธ์ที่นิสิต นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์เอง ผู้เขียนเห็นว่า กรณีนี้ นิสิต นักศึกษา เป็นผู้สร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ด้วยตนเองอย่างแท้จริง อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทแต่เพียงเป็นผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำเท่านั้น ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จึงควรเป็นของนิสิต นักศึกษา

ข. กรณีวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย ผู้เขียนเห็นว่า ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ประเภทนี้ มหาวิทยาลัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดทำ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่เพียงแต่ให้คำชี้แนะ แต่ยังเป็นผู้เสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ ร่วมดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูล การออกทุนสนับสนุน ดังนั้น เมื่อทั้งมหาวิทยาลัย และนักศึกษาต่างเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมกัน มหาวิทยาลัยและนักศึกษาจึงควรเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ร่วมกันในงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น การที่มหาวิทยาลัยเอกชนต้องการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ทั้งหมด โดยการออกกฎมาจำกัดสิทธิของนักศึกษาโดยสิ้นเชิงถือได้ว่าการออกกฎ ระเบียบดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการกำหนดเนื้อหาของสัญญา เนื่องจากเนื้อหาของระเบียบเป็นการมุ่งก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่ของนักศึกษาโดยตรง ทั้งกรณีเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากนิสิต นักศึกษาและวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย การออกระเบียบดังกล่าว มิใช่เป็นการจัดระเบียบและควบคุมให้การจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงมีผลทำให้เนื้อหาของระเบียบดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามกฎหมายลิขสิทธิ์ วิทยานิพนธ์ยังคงตกเป็นของนิสิตนักศึกษาในฐานะผู้สร้างสรรค์ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ และแม้ว่านิติสัมพันธ์ระหว่าง นิสิตนักศึกษากับมหาวิทยาลัยเอกชนนั้น จะเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกันจะเป็นไปตามหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Freedom of Contract) ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาทำการศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนนั้นโดยมากล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่ต้องสูญเสียสิทธิบางประการ(สิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญา)ไปโดยไม่รู้และไม่เข้าใจว่า ตนมีสิทธิดังกล่าวอยู่ แม้ว่าทางมหาวิทยาลัยเอกชนจะออกกฎ ระเบียบต่างๆ มาจำกัดสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของตนเพียงใด นิสิตนักศึกษาก็หารู้ไม่ว่าสิทธิของตนถูกกระทบกระเทือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิในความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ การที่สถาบันการศึกษาเอกชนออกกฎ ระเบียบ มาทำการรื้อถอนสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาของตนโดยนิสิตนักศึกษาไม่มีสิทธิโต้แย้งเลย ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง อันส่งผลให้เป็นการทำลายหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (Principal of freedom of Contract) เนื่องจาก อำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกันของคู่สัญญาถูกทำลายลงด้วยความไม่รู้และไม่เข้าใจถึงสิทธิของตนในสัญญาแต่อย่างใด ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเข้ามาให้ความคุ้มครองที่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องเสีย

เปรียบเทียบการออกกฎหมายขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ต้องถูกเอารัดเอาเปรียบในสัญญา เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เป็นต้น

5.3 ความเป็นเจ้าของร่วมกันในวิทยานิพนธ์

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์แล้ว จะเห็นได้ว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ มีการใช้ทักษะ การตัดสินใจ ตลอดจนเงินทุนในการสร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์ขึ้นมา แม้ว่า นักศึกษาจะเป็นผู้คิดและเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์และจัดทำวิทยานิพนธ์ก็ตามแต่ การจะทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จได้นั้นยังจะต้องอาศัยอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์คอยให้คำแนะนำรวมถึงการช่วยแนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์อีกด้วย จึงเกิดปัญหาว่า อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์จะอยู่ในฐานะใด และจะถือได้หรือไม่ว่า “งานวิทยานิพนธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นงานสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างนักศึกษา กับมหาวิทยาลัย”

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 19 วรรคสองได้กล่าวถึง ผู้สร้างสรรค์ร่วมไว้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์เท่านั้น มิได้ให้คำวิเคราะห์คำศัพท์เอาไว้ จึงต้องทำความเข้าใจเอาตามความหมายทั่วไปและจากหลักกฎหมายของต่างประเทศ

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วม (joint authorship) ไว้ว่า “งานสร้างสรรค์ร่วมเป็นงานซึ่งมีบุคคลอย่างน้อยสองคนเป็นเจ้าของผลประโยชน์ในลิขสิทธิ์ที่ยังไม่ได้แบ่งงานสร้างสรรค์ร่วมหรือเกิดขึ้นเมื่องานนั้นสร้างสรรค์ขึ้นโดยผู้สร้างสรรค์คนเดียว และต่อมาภายหลังถูกโอนให้บุคคลอย่างน้อยสองคนหรือเกิดขึ้นเมื่องานนั้นถูกสร้างสรรค์แรกเริ่มโดยผู้สร้างสรรค์มากกว่าหนึ่งคน”¹⁰ จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่าผู้สร้างสรรค์ร่วมในที่นี้จะหมายถึง ผู้ที่กระทำการสร้างสรรค์ร่วมกันในงานอันมีลิขสิทธิ์ (works of joint authorship) อันประกอบด้วยผู้สร้างสรรค์ตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมุ่งต่อผลงานอันเดียวกัน ร่วมแรงร่วมใจกันทำหรือก่อให้เกิดงานนั้น ผลงานที่ผู้สร้างสรรค์แต่ละคนทำหรือก่อให้เกิดขึ้นนั้นจะไม่แยกจากกัน และผู้ร่วมงานทุกคนต่างได้มีส่วนร่วมรับรู้ในงานที่ทำหรือก่อให้เกิดขึ้นนั้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าช่างภาพคนหนึ่งได้รับมอบกระดาษสำหรับวาดจากนาย ก. ซึ่งไม่มีความรู้ความชำนาญในการเขียนภาพเลย หรือนาย ก. เป็นผู้ให้ความคิดริเริ่มในการเขียนนวนิยายเรื่องหนึ่งโดยให้ผู้อื่นเป็นคนเขียนนวนิยายเรื่องนั้นก็ดี หรือเมื่อผู้อื่นได้เขียนสารคดีเรื่องหนึ่งแล้วให้นาย ก. เป็นผู้แนะนำปรับปรุงแก้ไขเล็กน้อยก็ดี ดังนี้ไม่ถือว่าการที่นาย ก. เป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมในงานดัง

¹⁰ U.S. Copyright Act 1976 Section 101.

กล่าว เพราะ นาย ก. มิได้มีการรับรู้หรือได้ใช้ความชำนาญของตนในการสร้างสรรค์งานนั้นเลย¹¹ ส่วน ผู้สร้างสรรค์ร่วมแต่ละคนนั้นจะมีสิทธิเพียงใด พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มิได้กำหนดเอาไว้ จึงเห็นว่าน่าจะต้องบังคับตาม มาตรา 1356-1366 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่อง กรรมสิทธิ์ร่วม¹²

นอกจากนี้เพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าลักษณะเช่นใดที่จะถือว่าเป็น ผู้สร้างสรรค์ร่วม มีผู้ให้ความเห็นว่า ควรทำการศึกษาเทียบเคียงกับกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายอาญาในเรื่องตัวการร่วม ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่กระทำการร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายอย่าง เดียวกัน มีเจตนาร่วมกันในการกระทำความผิด และต่างต้องประสงค์ที่จะถือเอาการกระทำของ แต่ละคนเป็นการกระทำของตนด้วย กล่าวคือ มุ่งหมายให้การกระทำนั้นสำเร็จเสมือนการกระทำ ของตน ถึงแม้จะมีได้กระทำจริงด้วยมือของตนก็ตาม¹³ หรือกรณีที่เทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งในเรื่องคู่ความร่วมมือ ซึ่งจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ซึ่งหมายความว่า ต้องมีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุอันเป็นรากฐานแห่งคดีโดยค้ำถึงหนี่อันเป็นมูลของคดี เป็นสาระสำคัญ¹⁴ หรือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วม คือ เมื่อเจ้าหนี้หรือ ลูกหนี้หลายคนร่วมกันผูกพันในอันที่จะได้รับชำระหนี้หรือในอันที่จะชำระหนี้¹⁵

สำหรับปัญหาที่ว่า การจัดทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษานั้นเป็นงานสร้างสรรค์ร่วม ระหว่างนิสิตนักศึกษากับทางมหาวิทยาลัยหรือไม่นั้นผู้เขียนได้ทำการแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณีดังนี้

ก. กรณีวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์

เมื่อการเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมนั้นจะต้องมีการกระทำร่วมกันและมีเจตนาร่วมกัน ในการ กระทำงานสร้างสรรค์ให้สำเร็จลุล่วงและจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการกระทำนั้น¹⁶ แต่ กระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์นั้น เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของทักษะและการตัดสินใจในการ

¹¹ สมพร พรหมนิตาธร, คู่มือกฎหมายลิขสิทธิ์, (กองที่ปรึกษา กรมอัยการ, 2526), หน้า 47.

¹² ชัยเกษม นิตศิริ และคณะ, ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์, (บทบัณฑิตยเล่ม 54), หน้า 235.

¹³ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), หน้า 411.

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 695/2524.

¹⁵ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 104.

¹⁶ ธรรมเรศ กฤตยธรรม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58.

สร้างสรรค์งานนั้น นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ใช้ทักษะลงมือลงแรงใช้ความคิดและสติปัญญาในการสร้างสรรค์จัดทำวิทยานิพนธ์ ด้วยตนเอง กล่าวคือ นักศึกษาจะต้องตัดสินใจว่าหัวข้อหรือเค้าโครงที่ตนเองเขียนนั้นมีประเด็นปัญหาอะไรที่จะต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ความเห็นว่าสมควรที่จะให้สอบเค้าโครงได้หรือไม่ ส่วนคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์จะทำการพิจารณาและให้ความเห็นว่า สมควรหรือไม่ที่จะทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องดังกล่าว ส่วนแรงงานในการจัดทำวิทยานิพนธ์นั้นนักศึกษาเป็นผู้ใช้แรงงานในการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยตนเองทั้งสิ้น เปรียบได้กับการเดินทางที่นักศึกษาเป็นผู้ออกแรงในการเดินทางเอง ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาก็จะคอยบอกเส้นทางที่ถูกต้องให้แก่ นักศึกษาเพื่อมิให้นักศึกษาหลงทางหรือเดินทางมาถึงยังจุดหมายปลายทางได้โดยเร็วที่สุด นอกจากนี้ นิสิต นักศึกษายังเป็นผู้คิดค้นเลือกสรรหัวข้อและจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์โดยละเอียด และตัดสินใจเองว่าจะเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว ไม่มีผู้ใดสามารถมาบังคับให้ทำได้ อีกทั้งยังสามารถหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะตามความคิดของตนเองโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำแก่นักศึกษาในการค้นคว้าและจัดทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้วิทยานิพนธ์นั้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ มีสาระสำคัญครบถ้วนถูกต้องตามระเบียบที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดเท่านั้น อาจารย์ที่ปรึกษามีได้มีอำนาจเข้าไปทำการกำหนด หรือบังคับให้นิสิตต้องสรุปตามความคิดเห็นของตนเอง นิสิตนักศึกษามีอิสระเต็มที่ที่จะแสดงความคิดเห็นของตนในวิทยานิพนธ์ที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น แม้ว่าความคิดเห็นดังกล่าวจะเป็นความคิดเห็นในส่วนน้อยก็ตาม

สรุปแล้วจึงกล่าวได้ว่า ในการทำวิทยานิพนธ์ในลักษณะนี้นั้น นิสิตนักศึกษาเป็นบุคคลที่สร้างสรรค์งานด้วยตนเอง ใช้แรงงาน ทักษะ และเงินทุน ของตนเองเพื่อให้งานเขียนวิทยานิพนธ์นั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ ส่วนมหาวิทยาลัยมีส่วนในงานเขียนวิทยานิพนธ์เพียงแค่ว่าเป็นผู้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำให้งานเขียนวิทยานิพนธ์ให้เป็นไปด้วยความครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนด ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์ที่แท้จริง คือ ตัวนิสิตนักศึกษาเอง และเมื่อพิจารณาในแง่ผู้สร้างสรรค์ร่วมแล้วจะพบว่าทางมหาวิทยาลัยมิใช่ผู้สร้างสรรค์ร่วมโดยแท้จริง เนื่องจากทางมหาวิทยาลัยไม่ได้มีเจตนาร่วมกันกับนิสิตในการจัดทำวิทยานิพนธ์ เพราะในกรณีวิทยานิพนธ์ไม่ผ่านมาตรฐาน หรือไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นไปตามระเบียบการบริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยก็จะไม่อนุมัติให้จบหลักสูตร ซึ่งถ้าหากว่ามีเจตนาร่วมกันแล้วมหาวิทยาลัยก็ต้องช่วยกันจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีไม่ว่ากรณีใดๆ และในกรณีที่นักศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่สำเร็จ ทางมหาวิทยาลัยก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมกับนักศึกษาและทางมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้ได้รับความเสียหายแต่อย่างใดถ้าหากว่านักศึกษานั้นจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่สำเร็จ

ผลเสียนั้นย่อมตกได้แก่ตัวนักศึกษาเอง กล่าวคือ นักศึกษาไม่สามารถที่จะจบหลักสูตรและก็จะไม่ได้รับปริญญา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงไม่อาจนำหลักเกณฑ์เรื่องผู้สร้างสรรค์ร่วมระหว่างนิสิต นักศึกษากับทางมหาวิทยาลัยมาใช้ในการสร้างสรรคงานเขียนวิทยานิพนธ์ได้ ส่วนในกรณีที่ ทางมหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบในเรื่องเงินเดือนและค่าตอบแทนในการสอบวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่เป็นคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์นั้น เป็นเรื่องของการให้ค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อที่คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาจะได้แนะนำให้นิสิตนักศึกษานั้นจัดทำวิทยานิพนธ์ให้มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด โดยเป็นไปตามระเบียบการบริหารหลักสูตรของบัณฑิตวิทยาลัย นอกจากนี้เหตุผลที่สำคัญที่มหาวิทยาลัยไม่สมควรเป็นเจ้าของร่วมในงานวิทยานิพนธ์ คือ ทางมหาวิทยาลัยควรมีหน้าที่เป็นกลไกของรัฐในการช่วยพัฒนากำลังคนของประเทศมากกว่าที่จะให้การศึกษายเป็นการลงทุนในรูปแบบของระบบธุรกิจ ดังนั้นจึงไม่สมควรที่จะกล่าวว่า การที่อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ได้ให้คำแนะนำแก่นิสิตนักศึกษา และรับเงินค่าตอบแทนจากทางมหาวิทยาลัยจะเป็นการทำให้มหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา เพราะว่า โดยหน้าที่หลักของอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์นั้น มีหน้าที่แต่เพียงให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น ไม่สามารถก้าวล่วงเข้าไปเป็นผู้นิพนธ์ร่วมได้แต่อย่างใด เนื่องจากวิทยานิพนธ์นั้นถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ของนิสิตนักศึกษา โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิต หากอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ก้าวล่วงเข้าไปช่วยนิสิตนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ ก็เท่ากับว่า ตัวอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้กระทำผิดหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายจากทางมหาวิทยาลัยเอง จึงยอมไม่สามารถที่จะทำการเรียกร้องขอเป็นเจ้าของร่วมกันในงานสร้างสรรค์ดังกล่าวได้

ข. กรณีวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย

สำหรับในกรณีที่วิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย หรือทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้ลงทุนให้นิสิตนักศึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนทางด้านทุนทรัพย์ เครื่องไม้เครื่องมือ และอุปกรณ์ทำการทดลองต่างๆ โดยที่ตัวนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ลงแรง ในการจัดทำวิทยานิพนธ์เอง มีปัญหาว่า ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จะตกได้แก่ใคร ระหว่างนิสิตนักศึกษากับทางมหาวิทยาลัย หรือจะให้ตกเป็นลิขสิทธิ์ร่วมระหว่างกัน สำหรับกรณีนี้ ในการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์จะมีที่มาจากโครงการวิจัย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้รับโครงการมาจากหน่วยงาน

ภายนอก หรือจากทางมหาวิทยาลัย แล้วจะจัดสรรแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยแล้วนำมาให้นักศึกษาเป็นผู้จัดทำเป็นวิทยานิพนธ์ ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการริเริ่มในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเมื่อเทียบกับกรณีวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์เองนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในการค้นคว้าหาข้อมูลทางด้านเอกสาร วิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้ เพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้คำแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ให้ได้คุณภาพ และมาตรฐานถูกต้องตามหลักวิชาการ

อีกทั้งในแง่ของการจัดทำวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทในการร่วมจัดทำ ควบคุมการดำเนินการ ดูแลในฐานะที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษาโดยจะวางแผนขั้นตอนการวิจัย ร่วมรับผิดชอบในการจัดทำ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ววิทยานิพนธ์ในกรณีนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่จะเน้นการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นสำคัญซึ่งในการทดลองนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ คอยควบคุมให้คำปรึกษา และในบางครั้งอาจจะต้องร่วมทำการทดลองไปพร้อมกับนักศึกษาด้วย อีกทั้งอุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการทดลอง ห้องทดลอง ก็เป็นทรัพยากรของทางมหาวิทยาลัย ดังนั้น กรณีวิทยานิพนธ์ที่มาจากโครงการวิจัยนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้คิดหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ร่วมทำการทดลอง ให้คำปรึกษา จึงกล่าวได้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมในงานวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จึงควรเป็นของมหาวิทยาลัย และนิสิต นักศึกษาร่วมกัน

5.4 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

ในเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น มีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการได้ให้ความเห็นที่แตกต่างกัน โดยมีการยกเหตุผลต่างๆ มาสนับสนุนแนวความคิดของตนทั้งในกรณีวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาสร้างสรรค์เอง และวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย โดยฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย และอีกฝ่ายหนึ่ง เห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของนิสิตนักศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้ทำการสรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการพิจารณาในประเด็นปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้

ก. ความเห็นเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในกรณีวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาสร้างสรรค์เอง

1. ความเห็นของรองศาสตราจารย์ อรพรรณ พันธุ์พัฒนา . ผู้อำนวยการศูนย์กฎหมายเพื่อประชาชน คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 25 พฤษภาคม 2548.

รองศาสตราจารย์ อรพรรณ พันธ์พัฒนา ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง "ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์" ซึ่งผู้เขียนสามารถทำการสรุปได้ ดังนี้

"ความเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ นั้น สมควรตกให้แก่ตัวนิสิตนักศึกษา เพราะนิสิตนักศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ เพื่อประกอบการขอรับปริญญาบัตร นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ ยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความรู้ความสามารถของนิสิตนักศึกษาว่า สมควรที่จะได้รับปริญญาบัตรหรือไม่ อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่เพียงแค่ออภัยให้คำแนะนำแก่นิสิตนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ว่าเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่เท่านั้น อาจารย์ฯไม่มีหน้าที่ในการเข้าไปช่วยนิสิตนักศึกษาร่างสรรค์วิทยานิพนธ์แต่อย่างใด การที่อาจารย์ที่ปรึกษาก้าวล่วงเข้าไปช่วยนิสิตนักศึกษาทำ ถือเป็น การปฏิบัติที่นอกเหนือจากที่ของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และไม่อาจจะถือได้ว่าอาจารย์ฯ เป็น ผู้สร้างสรรค์ร่วม (Joint authorship) ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์

2. ความเห็นของศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ ชัยบุตร . คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 17 พฤษภาคม 2548.

ศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ ชัยบุตร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง "ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์" ซึ่งผู้เขียนสามารถทำการสรุปได้ ดังนี้

" ความเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ นั้น สมควรตกให้แก่ตัวนิสิตนักศึกษา เพราะ วิทยานิพนธ์ นั้นจัดได้ว่าเป็นผลงานของนิสิตนักศึกษาเพื่อประกอบการขอรับปริญญาบัตร สำหรับใน University of Glasgow , Scotland , U.K. ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษา แต่เมื่อนำส่งรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์แก่ทางมหาวิทยาลัยแล้ว ทางมหาวิทยาลัยจะมีข้อกำหนดว่า วิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าว ห้ามทำการเผยแพร่เป็นระยะเวลา 1 ปี ถ้าบุคคลใดต้องการที่จะคัดลอกงาน (copy) หรือ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เล่ม ดังกล่าวภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันส่งวิทยานิพนธ์ ก็จะต้องทำหนังสือขอความยินยอม (Letter of Consent) จากตัวนิสิตนักศึกษาผู้สร้างสรรค์วิทยานิพนธ์เสียก่อน จึงจะสามารถดูรายละเอียดจากวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าวได้

3. ความเห็นของนายฉลอง สุนทรวาณิชย์ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสรุปจากบันทึกข้อความถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง ขอความเป็นธรรมในเรื่องลิขสิทธิ์และค่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2517

- ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สมควรตกเป็นของนิสิตนักศึกษา การที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้ ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยเป็นการกำหนดหลักการที่ไม่เป็นธรรมต่อนิสิตนักศึกษาผู้เขียนวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังได้อ้างแบบอย่างจากต่างประเทศมาประกอบการพิจารณา 3 ประเทศ ดังนี้

1) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาเสนอต่อมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษานั้น เป็นของนักศึกษาผู้เสนอวิทยานิพนธ์แต่เพียงผู้เดียว ดังตัวอย่าง เช่น

1.1) วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ของ ดร. สิบแสง พรหมบุญ เรื่อง "Sino-Siamese Tributary Relations , 1282-1853" ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ในปี ค.ศ. 1971 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ลิขสิทธิ์เป็นของ ดร. สิบแสง พรหมบุญ มิใช่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (ดูเอกสารผนวกหมายเลข ก)

1.2) วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ของ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เรื่อง "The Rise of Ayudhya : A History of Siam in the Fourteenth and Fifteenth Centuries" ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยคอร์เนล ในปี ค.ศ. 1973 ก็ได้ระบุไว้ทำนองเดียวกันกับกรณีของ 1.1) ข้างต้น (ดูเอกสารผนวกหมายเลข ข)

1.3) วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ของ Dr. Richard Shaw Stetson เรื่อง "Siam ' s Diplomacy of Independence " , 1855-1909 , in the Context of Anglo-French Interests" ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยนิวยอร์กในปี ค.ศ. 1969 ก็ได้ระบุไว้ทำนองเดียวกันกับสองกรณีข้างต้น (ดูเอกสารผนวกหมายเลข ค)

จากสามกรณีข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา วางหลักการที่ให้ยกสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ให้ตกเป็นของผู้เขียน คือ นักศึกษา

2) ในประเทศอังกฤษ จากการเรียนถาม อาจารย์ ดร. บุษกร ลายเลิศ ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ (ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้ความยืนยันว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในมหาวิทยาลัยของประเทศอังกฤษ ทั่วไป ตกเป็นของผู้เขียนมิใช่ทางมหาวิทยาลัย

3) ในประเทศฝรั่งเศส จากการเรียนถาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วไล ญ บ็อมเพ็ชร ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ (ปารีส) ประเทศฝรั่งเศส (ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้ความยืนยันว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในมหาวิทยาลัยของประเทศฝรั่งเศส ตกเป็นของผู้เขียนมิใช่ทางมหาวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยจะอ้างว่า ลิขสิทธิ์สมควรเป็นของมหาวิทยาลัยเนื่องจาก มหาวิทยาลัยเป็นผู้ลงทุนทางการศึกษาให้นักศึกษา โดยมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมน้อยมาก เมื่อทำการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ แม้ว่าจะเป็นเหตุผลที่ดีเมื่อทำการพิจารณาถึงเรื่องการลงทุน แต่หลักการศึกษาที่รัฐจัดให้นั้นไม่สมควรอยู่ในรูปแบบของการลงทุน และเนื่องจาก มหาวิทยาลัยของรัฐ ในฐานะเป็นกลไกของรัฐที่จะต้องช่วยพัฒนากำลังคนของประเทศ มหาวิทยาลัยก็สมควรที่จะพอใจ ถ้าสามารถผลิตบัณฑิตหรือพัฒนากำลังคนในประเทศให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มหาวิทยาลัยได้รับการตอบแทนอย่างคุ้มค่าแล้ว ถ้าสามารถดำเนินการจนบรรลุอุดมคติ หรือหลักการที่แท้จริงของตน ซึ่งยอมไม่ใช้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปของธุรกิจการค้า นอกจากนั้นในการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนั้น นิสิตต้องลงทะเบียนหน่วยกิต ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล (ซึ่งในบางครั้งต้องเสียค่าเดินทาง ค่าขนส่ง ค่าทำสำเนาเอกสาร ฯลฯ) และในการทำวิจัย และค่าใช้จ่ายในการพิมพ์วิทยานิพนธ์ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ทั้งหมดไม่น่าจะต่ำกว่า 10,000 บาท ต่อวิทยานิพนธ์ 1 ฉบับ วิทยานิพนธ์บางฉบับอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงถึง 30,000 บาท และอาจต้องใช้เวลาในการทำวิทยานิพนธ์แต่เพียงอย่างเดียวกว่า 1 ปี โดยที่ไม่มีงานประจำหรืองานพิเศษอื่นใดเลย ย่อมแสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ลงทุนในการเขียนวิทยานิพนธ์ของตน

- วิทยานิพนธ์เป็นผลงานการวิจัยของนิสิตผู้เขียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต้องใช้ความอุตสาหะพยายาม และความสามารถของตนเองแต่ผู้เดียวเกือบทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นผลจากคำแนะนำ ความช่วยเหลือและการตรวจแก้ของอาจารย์ผู้ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ อันที่จริงเมื่อมองในมุมกลับ แผนกวิชาและอาจารย์ที่ควบคุม การทำวิทยานิพนธ์ต้องยอมรับว่าได้รับประโยชน์ทางการตอบแทนจากการวิจัยวิทยานิพนธ์ของนิสิตในความควบคุมมากเลยทีเดียว โดยเฉพาะในเรื่องข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า และผลการวิจัยของนิสิตที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้สอนหรือเป็นพื้นฐานของงานวิจัยอื่นๆของแผนกวิชาในโอกาสต่อไป

- ในการทำวิทยานิพนธ์ ไม่มีเงื่อนไขใดที่จะมาผูกพันให้มหาวิทยาลัย จะต้องอนุมัติปริญญาเป็นการตอบแทนทุกรายไป แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ฉบับนั้นว่าจะถึงระดับมาตรฐานที่บัณฑิตวิทยาลัยได้กำหนดไว้หรือไม่ การให้ปริญญาจึงไม่ใช่การ

ประกอบบุญคุณที่จะต้องมีผลประโยชน์อื่น ๆ หรือเงินไขใด ๆ ตอบแทนให้แก่มหาวิทยาลัย ด้วยเหตุผลดังกล่าว ขอบที่ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จะตกเป็นของนิสิตผู้ใช้ความสามารถของตนเองเขียนขึ้น จึงจะเป็นธรรม หรืออย่างน้อยที่สุดก็ควรเป็นการถือครองกรรมสิทธิ์ในลิขสิทธิ์ร่วมกันระหว่างนิสิตผู้เขียนและบัณฑิตวิทยาลัย ในกรณีที่บัณฑิตวิทยาลัยมีเหตุผลที่สมควรพอจะอ้างได้ว่าตนมีสิทธิโดยชอบธรรมร่วมอยู่ด้วย

- การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของบัณฑิตวิทยาลัยนั้น เป็นการไม่ให้ความเป็นธรรมแก่นิสิตผู้เขียน ทั้งนี้เมื่อนำไปพิจารณาเปรียบเทียบกับนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยในหลักสูตรที่ไม่ต้องเสนอวิทยานิพนธ์ (Non – Thesis) นิสิตประเภทหลังนี้เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา เฉพาะค่าธรรมเนียมหน่วยกิตที่ลงทะเบียนเรียนอย่างเดียว ในขณะที่นิสิตที่ต้องเสนอวิทยานิพนธ์ นอกจากจะต้องเสียค่าธรรมเนียมหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ในจำนวนเท่ากันแล้ว ยังต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวมาในข้างต้น ซึ่งถ้าบัณฑิตวิทยาลัยศึกษาตัวเลขค่าใช้จ่ายนี้ดูอย่างจริงจังจะเห็นได้ว่าภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนิสิตในหลักสูตรทั้งสองนี้มีความแตกต่างกันมาก ทั้งการทำวิจัยวิทยานิพนธ์ยังต้องอาศัยความพยายามเหนือกว่าการเรียนแบบรายวิชามาก นอกจากที่จะต้องเสียเปรียบเรื่องค่าใช้จ่ายและความพยายามแล้ว ถ้าลองพิจารณาประเด็นการลงทุนที่บัณฑิตวิทยาลัยจะต้องจ่ายให้ในการผลิตบัณฑิตแต่ละคน จะเห็นได้ว่า ในขณะที่บัณฑิตวิทยาลัยเสียค่าใช้จ่ายน้อยมาก ในกรณีของนิสิตประเภทที่ต้องเสนอวิทยานิพนธ์ เพราะค่าตอบแทนสำหรับอาจารย์ผู้ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัยก็แบ่งออกไปจากค่าลงทะเบียนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์นั่นเอง แต่ในกรณีของนิสิตที่เรียนรายวิชาอย่างเดียว บัณฑิตวิทยาลัยต้อง ลงทุน เพิ่มให้อีกมาก เพราะลำพังค่าลงทะเบียนเรียนรายวิชาที่เรียกเก็บจากนิสิตย่อมไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่บัณฑิตวิทยาลัยต้องเสียไปเป็น ค่าตอบแทนให้แก่อาจารย์ผู้สอน (เป็นต้นว่า รายวิชาหนึ่งมีค่า 1 หน่วยกิต มีนิสิตลงทะเบียนเรียน 20 คน บัณฑิตวิทยาลัยจะได้รับค่าลงทะเบียนเรียน 1,000 บาท ในขณะที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนผู้สอนถึง 1,200 บาท (16 ชั่วโมงๆละ 75 บาท) เป็นอย่างต่ำและยังมีค่าตรวจข้อสอบ ค่าคุมสอบ ฯลฯ)

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบและพิจารณาดูข้างต้น จะเห็นได้ว่า นิสิตที่ต้องเสนอวิทยานิพนธ์ต้องเสียเปรียบในด้านค่าใช้จ่ายมาก และได้รับบริการตอบแทนจากบัณฑิตวิทยาลัยน้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันกับที่ต้องได้รับความไม่เป็นธรรมในเรื่องกรรมสิทธิ์ในผลงานการวิจัยของตนเองอีกด้วย

4. ความเห็นจากหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ตอบข้อหารือ เรื่องลิขสิทธิ์ในปฏิญญา นิพนธ์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2541 สามารถสรุป ได้ ดังนี้

- บุคคลากรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำปฏิญญา นิพนธ์ เช่น การจัดทำเค้าโครง การตรวจแก้ ตลอดจนการสอบปากเปล่า ไม่ถือว่าเป็น ผู้สร้างสรรค์ หรือ ผู้สร้างสรรค์ร่วมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 และมาตรา 8 จึงไม่มี สิทธิเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในปฏิญญานิพนธ์

- เนื่องจาก การเขียนปฏิญญานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาโท และ ปริญญาเอก ปฏิญญานิพนธ์ ดังกล่าวจึงเป็นงานสร้างสรรค์ของนิสิตผู้ทำปฏิญญานิพนธ์ ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในปฏิญญานิพนธ์สมควรตกเป็นของนิสิต

5. ความเห็นของ รศ.จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยทำการสรุปจากสำเนาบันทึกความเห็นเรื่อง ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ เสนอต่อคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2544 เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยของรัฐ

- มหาวิทยาลัยของรัฐจัดเป็นหน่วยงานของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ถ้า มหาวิทยาลัยของรัฐว่าจ้าง หรือออกคำสั่ง หรือควบคุมงานอันมีลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยของรัฐ ย่อมต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์นั้น เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าจ้างบริษัทเอกชนให้ออก แบบแปลนสร้างอาคารเรียนรวมสังคมศาสตร์ที่รังสิต เป็นต้น แต่การที่นักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรของทางมหาวิทยาลัย และต้องจัดสอบวิทยานิพนธ์ให้ได้จึงจะจบหลักสูตรได้ปฏิญญา นั้น มหาวิทยาลัยของรัฐไม่ได้ว่าจ้างนักศึกษาให้ทำวิทยานิพนธ์ และไม่ได้ออกคำสั่งให้นักศึกษา ทำวิทยานิพนธ์ เพราะนักศึกษาไม่ใช่ข้าราชการในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และนักศึกษาไม่ จำต้องทำวิทยานิพนธ์ก็ได้ (บางหลักสูตรนักศึกษาสามารถเลือกที่จะทำหรือไม่ทำวิทยานิพนธ์ก็ได้) เพียงแต่ไม่ทำก็เรียนไม่สำเร็จ การเรียนหรือไม่เรียนอยู่ที่ใจสมัครของนักศึกษาไม่ใช่ทำตามคำสั่ง และไม่มีคำสั่งที่ชัดแจ้งใดให้นักศึกษาทำวิทยานิพนธ์

- อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่ได้ควบคุมนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ ปรึกษาเป็นแต่เพียงผู้ทำการเสนอแนะแนวทางในการเขียน แนวทางในการอ่าน ในการค้นคว้า และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างอาจารย์กับศิษย์เสร็จแล้วนักศึกษาจะต้องเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นเอง จากข้อมูลที่ค้นคว้ามาด้วยตนเองทั้งสิ้น ถ้ามีการควบคุมจะไม่มีการสร้างสรรคงาน

ออกมาได้เลย และยังถ้าอาจารย์ที่ปรึกษามีใช่อาจารย์ในสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ อาจเป็นมหาวิทยาลัยอื่นๆ หรือของมหาวิทยาลัยเอกชน หรือหน่วยงานเอกชน ยิ่งทำให้เห็นว่ามีได้เกิดจากการควบคุมของหน่วยงานของรัฐเลย

- มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ก็ไม่ได้ประสงค์จะให้ความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงนักศึกษาซึ่งไม่ได้รับเงินเดือนหรืออยู่ในอำนาจบังคับบัญชาด้วยเลย มาตรา 14 มีเจตนารมณ์เพียงแค่ว่ากำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรของรัฐ รวมตลอดถึงลูกจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่น ไม่ว่าด้วยสัญญาจ้างหรือโดยคำสั่งแต่งตั้ง หรือโดยคำสั่งบรรจุ ดังนั้นจึงเห็นว่า มาตรา 14 ไม่ใช่กับกรณีนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์แต่อย่างใด เมื่อไม่นำมาใช้ก็ต้องกลับไปสู่หลักกฎหมายลิขสิทธิ์ธรรมดา คือ ตกเป็นของนิสิตนักศึกษาในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์งานเขียนวิทยานิพนธ์ (ตามมาตรา 8) ถ้ามหาวิทยาลัยของรัฐต้องการได้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ก็ต้องดำเนินการตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

- มหาวิทยาลัยฯ ไม่ควรเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ เพราะ มีปัญหาในเรื่องการดูแลทรัพย์สินของทางมหาวิทยาลัย ต้องคอยสอดส่องดูแลว่ามีการละเมิดลิขสิทธิ์ (เป็นทรัพย์สินของทางราชการ) ถ้ามหาวิทยาลัยไม่ตรวจตราจนก่อให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ก็อาจมีความผิดฐานละเลยปฏิบัติกรตามหน้าที่ได้ และถ้าตกลงให้ลิขสิทธิ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยแล้วก็จะขาดแรงจูงใจให้คิดงานสร้างสรรค์ออกมาได้ ทั้งในแง่ตัวนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา ทำให้ไม่อยากคิดงานอันมีผลประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม งานประเภทนี้อาจทำรายได้ดีมาก อาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาอาจต้องตกลงกันให้ทั้งสองคนมีสิทธิในงานนี้ร่วมกันอีกด้วย เพราะบางครั้งความคิดเริ่มต้นในการทำวิทยานิพนธ์อาจมาจากอาจารย์ที่ปรึกษาก็ได้ จึงต้องตกลงกันให้ชัดเจนว่าสิทธิในงานนี้เป็นของใครและแบ่งประโยชน์กันอย่างไร

6. ความเห็นจากสำเนาหนังสือสำนักงานเลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย เรื่อง สรุปผลการประชุมเรื่อง “ปัญหาลิขสิทธิ์ในปริญญาวิทยานิพนธ์” ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2541 สรุปได้ ดังนี้

- มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นข้อยกเว้นมาตรา 8 ซึ่งบัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น โดยบัญญัติว่า “กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่ จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลาย

ลักษณะอักษร” แสดงให้เห็นว่า ปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย เพราะปริญญาบัตรทุกฉบับต่างก็อยู่ “ในความควบคุมของ” มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้คำว่า “ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย” มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 14 ดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นสมควรให้มหาวิทยาลัยระบุข้อความดังกล่าวข้างต้นทุกครั้งในคำสั่งแต่งตั้งกรรมการวิทยานิพนธ์ หรือในระเบียบอื่นใด เช่น ระบุว่า “วิทยานิพนธ์ของ...อยู่ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย”

7. ความเห็นจากสำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการประสานงานบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 8/2527 วันที่ 27 สิงหาคม 2527 ข้อ 3.2 เรื่องการสงวนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย

- การสงวนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันการเผยแพร่วิทยานิพนธ์ ในเรื่องที่ไม่เหมาะสม เช่นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาเปรียบเทียบ หรือเรื่องเกี่ยวกับลัทธิการเมืองซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ไม่เหมาะสมที่จะเผยแพร่ต่อสังคม

2. เพื่อเป็นการใช้สิทธิยับยั้งวิทยานิพนธ์บางเรื่องไว้ ยังไม่นำออกเผยแพร่ เช่นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งบางครั้งบัณฑิตวิทยาลัยยังเห็นว่าควรจะมีการวิจัยต่อเนื่องหรือเก็บไว้ก่อนสักระยะหนึ่ง (Develop) จึงให้นำออกเผยแพร่ได้

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีระเบียบว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของบัณฑิตวิทยาลัยก็ตาม แต่หากเมื่อนิสิตต้องการที่จะพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์นั้นก็สามารถขออนุญาตจัดพิมพ์จากทางบัณฑิตวิทยาลัยได้ นอกจากนี้หากมีการจัดพิมพ์หนังสือและตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์ของนิสิต บัณฑิตวิทยาลัยก็จะมี การจ่ายเงินค่าลิขสิทธิ์แก่อาจารย์ที่ปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย และนิสิตตามระเบียบว่าด้วยการกำหนดอัตราการจ่ายเงินที่ได้รับจากค่าลิขสิทธิ์การจัดพิมพ์หนังสือและตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ.2524 ด้วย

8. ความเห็นจากสำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 6/2527 วันที่ 13 กันยายน 2527 ข้อ 3.2 เรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

- ลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยควรเป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 เนื่องจากวิทยานิพนธ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การที่บัณฑิต

วิทยาลัยถือลิขสิทธิ์ของวิทยานิพนธ์ ไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ หากผู้ประดิษฐ์จะนำไปประดิษฐ์ หรือทำธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัยก็ไม่เคยขัดข้องที่จะนำไปเผยแพร่ การขอไปพิมพ์เผยแพร่ในอดีตที่ผ่านมา โดยหลักการ บัณฑิตวิทยาลัยจะเสนอหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นผู้พิจารณาอนุมัติก่อนนำไปจัดพิมพ์ แต่สำหรับวิทยานิพนธ์บางเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือความมั่นคงของประเทศชาติ หรือความลับของทางราชการ ก็ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ หรือกำหนดระยะเวลาที่จะนำไปเผยแพร่ได้ นอกจากนี้แล้วทางบัณฑิตวิทยาลัยยังเป็นผู้ดำเนินการกับผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ซึ่งกรณีดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตมากกว่าที่นิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการเอง

9. คณะครุศาสตร์* คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 23/2527 วันที่ 28 สิงหาคม 2527 มีมติเห็นสมควรให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของบัณฑิตวิทยาลัยทั้งนี้ เพราะการทำวิทยานิพนธ์นั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจะได้มีโอกาสควบคุมการเผยแพร่ อนึ่งคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาได้เสนอให้บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาเกณฑ์ในการจัดสรรค่าลิขสิทธิ์ โดยขอให้จัดสรรค่าลิขสิทธิ์ส่วนหนึ่งเป็นของภาควิชาด้วย

10. คณะเภสัชศาสตร์* มีความเห็นว่า ควรกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัย

11. คณะทันตแพทยศาสตร์* คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2527 มีความเห็นว่า การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยคืออยู่แล้ว ไม่เห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษา

12. คณะสหสาขาวิชาสรีระวิทยา* มติอนุกรรมการบัณฑิตศึกษาสหสาขาวิชาสรีระวิทยา ครั้งที่ 12/2527 มีความเห็นว่า ควรให้วิทยานิพนธ์เป็นลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัยเช่นเดิม แต่ควรให้มีการทำสัญญาและชี้แจงให้ชัดแจ้งถึงสิทธิต่างๆที่นิสิตควรจะมีได้ เช่น สามารถเขียนรายงานลง วารสารใช้ข้อความบางตอนไปเขียนบทความ ฯลฯ

13. คณะอักษรศาสตร์* มติกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2527 มีความเห็นว่าลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ควรเป็นของนิสิตผู้สร้างสรรค์ โดยมหาวิทยาลัยมีสิทธิ์นำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในกิจการที่ไม่แสวงหาผลกำไรได้ภายในระยะเวลา 5 ปี

* รายงานการประชุมคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ครั้งที่ 6/2527 วันที่ 13 กันยายน 2527

14. คณะวิศวกรรมศาสตร์* มติกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2527 มีความเห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ทางมหาวิทยาลัยควรศึกษาเรื่องลิขสิทธิ์ในรายละเอียดเพิ่มเติม และน่าจะพิจารณาวางหลักเกณฑ์การอนุญาตให้นำวิทยานิพนธ์ไปจัดพิมพ์เผยแพร่ได้ด้วย

15. คณะรัฐศาสตร์* มติกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 4/2527 มีความเห็นว่า การพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นขึ้นอยู่กับ การตกลงกันระหว่างนิสิตนักศึกษาและบัณฑิตวิทยาลัย

16. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี* ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของผู้สร้างสรรค์ เพราะ ผู้สร้างสรรค์มีอิสระเต็มที่ที่จะนำวิทยานิพนธ์ไปเผยแพร่ นำไปก่อให้เกิดประโยชน์ ได้ผลตอบแทน และเป็นไปตามที่ปฏิบัติในบางประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของผู้สร้างสรรค์ นอกจากนี้ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ข้อมูลบางอย่างไม่ควรเผยแพร่ เรื่องบางเรื่องควรที่จะไม่เปิดเผยสักระยะหนึ่งก่อน อาทิเช่น 5 ปี แล้วจึงจะเผยแพร่ได้ ถ้าให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้สร้างสรรค์ทางมหาวิทยาลัยไม่สามารถควบคุมได้ และในกรณีที่มีผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้สร้างสรรค์ไม่ทราบหรือไม่มีค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องทางมหาวิทยาลัยก็ไม่อาจจะช่วยป้องกันลิขสิทธิ์ได้

ทั้งนี้ ได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมที่เป็นผลดีแก่ทั้งผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย ทางมหาวิทยาลัยก็ได้มีสิทธิ์ที่จะป้องกันไม่ให้มีการเผยแพร่ในสิ่งที่ข้อมูลไม่ควรเปิดเผยระยะจับไม่ให้มีการเผยแพร่เป็นระยะหนึ่งก่อน (เช่น 5 ปี) ช่วยในการดูแลป้องกันไม่ให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ทางผู้สร้างสรรค์ ก็จะได้ผลประโยชน์จากสิ่งที่ตนได้คิดค้นขึ้น ถ้ามีองค์การหน่วยงานได้มาขอผลงานออกเผยแพร่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายได้นี้คงต้องมีการตกลงกัน ในบางกรณีทางมหาวิทยาลัยอาจจะไม่ขอส่วนแบ่งในรายได้เลย ในบางกรณีถ้าการก่อให้เกิดสิ่งที่มีลิขสิทธิ์ร่วมกันนั้นก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายลงทุนที่ทางมหาวิทยาลัยจะต้องรายได้บ้างก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน ในการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับลิขสิทธิ์จะต้องด้วยความยินยอมของทุกฝ่ายที่มีลิขสิทธิ์ร่วม ดังนั้น สรุปได้ว่า ที่ประชุมขอให้เอาทางเลือกที่ว่า ให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย เว้นไว้แต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นที่จะนำเสนอต่อทางบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์

ข. ความเห็นเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ในกรณีวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย

1. ความเห็นของรองศาสตราจารย์ อรพรรณ พันธุ์พัฒนา . ผู้อำนวยการศูนย์กฎหมายเพื่อประชาชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 25 พฤษภาคม 2548.

เรื่องการทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยนั้น อาจารย์มีความเห็นว่า ในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ดังกล่าว นั้นอาจารย์ที่ปรึกษามีความจำเป็นที่จะต้องก้าวล่วงเข้ามา มีบทบาทในการกำกับดูแลนิสิตนักศึกษาในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์มากกว่าวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาลงมือสร้างสรรคด้วยตนเอง ดังนั้นความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จึงสมควรตกเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ร่วมกันระหว่างนิสิต นักศึกษา และมหาวิทยาลัย นอกจากนี้อาจารย์ได้กล่าวถึงวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยไว้อีกว่า อาจารย์ที่ปรึกษาหรือทางมหาวิทยาลัย สามารถนำเอาความคิด (idea) ที่ได้จากการ ทำงานโครงการวิจัยดังกล่าวไปแสดงออกใหม่ได้ในลีลาของตัวอาจารย์เองโดยที่ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และอาจารย์หรือทางมหาวิทยาลัยก็จะมีลิขสิทธิ์ในตัวผลงานที่ได้ทำการสร้างสรรค์ใหม่ในลีลาของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจาก ตามหลักพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ได้วางหลักเอาไว้ว่า ความคิด (idea) อันเป็นฐานที่มาแห่งการแสดงออกของผู้สร้างสรรค์จะไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้หลักกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะ กฎหมายไม่ประสงค์จะให้บุคคลใดผูกขาดความคิด และความรู้ อันจะเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ”

2. ความเห็นของศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ ชัยบุตร . คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 17 พฤษภาคม 2548.

เรื่องการทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัยนั้น เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษานอกจากจะมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำแก่นิสิตนักศึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์แล้ว ในทางปฏิบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาก็มักจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยนิสิตนักศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้เนื่องจาก นิสิตนักศึกษายังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปช่วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ การวางโครงร่าง การกำหนดขั้นตอนในการทำวิจัย รวมทั้งวิธีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ของอาจารย์ที่ปรึกษานั้น เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาสมควรที่จะมีสิทธิได้รับประโยชน์จากการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าว นอกจากนี้ ในการทำการทดลองแต่ละครั้ง ค่าใช้จ่ายต่างๆส่วนมาก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอุปกรณ์การทดลอง ค่าสารเคมี และอื่นๆ มหาวิทยาลัย/คณะจะเป็นผู้รับผิดชอบ มหาวิทยาลัย/คณะจึงสมควรที่จะเป็นผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์จากผลงานเล่มดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ทางด้านวิทยาศาสตร์นั้น เห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ตกเป็นของนิสิตนักศึกษาจริง แต่ นิสิตจะต้องทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ให้แก่ทางมหาวิทยาลัย โดยให้ทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวใน

วิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว (เหตุผลดังที่กล่าวมาในวรรคก่อน) ทั้งนี้ เห็นว่า นิสิตนักศึกษาได้รับเป็นการตอบแทนจากทางมหาวิทยาลัยแล้ว กล่าวคือ ได้รับปริญญาบัตร (degree) และการเป็นที่รู้จักของบุคคลอื่น (Knowledge) ถ้าหากวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าวได้มีการนำไปเผยแพร่ หรือ อ้างอิง เป็นต้น กรณีดังกล่าวก็น่าจะเป็นการยุติธรรมสำหรับนิสิตแล้ว นอกจากนี้ สำหรับวิทยานิพนธ์ในสาขาวิทยาศาสตร์ที่มีที่มาจากงานวิจัย เห็นด้วยกับแนวทางแก้ไขที่ว่า เมื่อทำงานวิจัยเสร็จสิ้นแล้วก่อนที่จะนำมาเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ ให้หัวหน้าโครงการวิจัยจัดทำรายงานการวิจัยขึ้นมาจำนวน 1 ฉบับ โดยทำการระบุที่หน้าปกรายงานการวิจัย หรือทำ Copyright Notice © ว่าให้ ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นตกเป็นของมหาวิทยาลัย หรือของอาจารย์ที่ปรึกษา ส่วนในงานเขียน วิทยานิพนธ์ก็ให้จัดทำขึ้นมาเป็นอีกชุดหนึ่งในลักษณะที่ทำการเรียบเรียงใหม่โดยตัวนิสิตเอง และให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นของนิสิตนักศึกษา เพื่อนำไปเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุมัติจบการศึกษา ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ อาจารย์ที่ปรึกษา หรือทางมหาวิทยาลัยสามารถนำรายงานวิจัยไปใช้ได้ โดยไม่ต้องกลัวปัญหาเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

3. ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัณย์ศิริ . คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 25 พฤษภาคม 2548.

ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัณย์ศิริ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์” ซึ่งผู้เขียนสามารถทำการสรุปได้ ดังนี้

“ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์นั้น สมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย เนื่องจาก วิทยานิพนธ์ในสาขาวิศวกรรมศาสตร์โดยนั้น โดยมากมักจะมีที่มาจากงานวิจัย แทบจะไม่มีเลยที่นิสิตนักศึกษาจะสามารถคิดหาหัวข้อและนำเสนอเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ได้เอง อาจารย์ที่ปรึกษาจะเป็นบุคคลคนแรกที่เริ่มต้นคิดที่จะสร้างสรรค์งานวิจัยในหัวข้อยดังกล่าว ซึ่งหัวข้อวิทยานิพนธ์นั้นอาจจะเป็นหัวข้อที่ได้มาจากงานวิจัยที่มีการทำต่อยอดขึ้นมาจากงานเดิมหรืองานวิจัยที่ทำตามความต้องการของผู้ให้ทุน เป็นต้น และในการดำเนินงานทำวิจัยนั้น อาจารย์ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปควบคุมและตรวจสอบผลการวิจัยว่ามีความถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ นิสิตนักศึกษาโดยลำพังจะไม่มีความสามารถในการสร้างสรรค์งานวิจัยดังกล่าวได้ด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะที่จำเป็นของงานวิจัยในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ที่จะต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษาเข้ามาช่วยทำ นอกจากนี้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในสาขาดังกล่าวจะต้องมีการใช้ทุนทรัพย์ และเครื่องมือเครื่องมือในราคาที่สูงซึ่ง ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นสมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย ส่วนตัวนิสิตนักศึกษาที่ได้รับปริญญาบัตรเป็นการตอบแทนก็เห็นว่า น่าจะเป็นการเหมาะสมและยุติธรรมดีแล้ว

นอกจากนี้อาจารย์ยังมีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า การให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ทางด้านสาขาวิศวกรรมศาสตร์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษานั้นจะก่อให้เกิดผลเสียตามมาหลายประการ อาทิเช่น ทำให้ความก้าวหน้าทางวิชาการของมหาวิทยาลัยขาดสภาพคล่องเป็นอย่างมาก เนื่องจาก การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษานั้น อาจส่งผลให้อาจารย์ที่ปรึกษาในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยไม่ทำการส่งงานวิจัยให้นิสิตนักศึกษาช่วยทำ เพราะ เกรงว่าเมื่อทำสำเร็จแล้ว ลิขสิทธิ์ในผลงานวิจัยดังกล่าวจะตกไปเป็นของนิสิตนักศึกษาทำให้เกิดความยากลำบากต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในการใช้ประโยชน์จากผลงานดังกล่าว ซึ่งถ้าหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นจริงก็ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อด้านนิสิตนักศึกษาและทางมหาวิทยาลัยในด้านการพัฒนาทางวิชาการเป็นอย่างมาก

สำหรับกรณีเรื่องแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าวนี้อาจารย์มีความเห็นด้วยกับกรณีของ Massachusess Institution of Technology (MIT) ที่ได้มีการวางหลักเกณฑ์เรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ไว้ใน Faculty Regulation 2.71 ว่า ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ถ้าวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้ทำขึ้นด้วยเงินอุดหนุนจากค่าจ้าง เงินเดือน หรือเงินทุนของสถาบันให้สถาบันเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

ถ้าวิทยานิพนธ์/งานวิจัย ดังกล่าวได้มีการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทางสถาบันจัดให้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดว่า ลิขสิทธิ์จะถูกจำกัดไว้ให้ตกแก่สถาบัน ให้สถาบันเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ แต่สำหรับ ในกรณีอื่นๆให้เจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ คือ ด่วนิสิตนักศึกษา"

4. ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.เปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต . คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . สัมภาษณ์ . 26 พฤษภาคม 2548.

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย นั้น นิสิตนักศึกษาจะดำเนินการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ทางที่สอง อาจารย์ที่ปรึกษาได้รับเอาโครงการวิจัยชิ้นหนึ่งๆมาทำและมอบหมายให้นิสิตนักศึกษาช่วยทำงานวิจัยในบางส่วน โดยงานวิจัยในส่วนนั้นๆจะให้นิสิตนักศึกษาไปดำเนินการจัดทำเป็นวิทยานิพนธ์ แต่ในขั้นตอนและกระบวนการจัดทำวิทยานิพนธ์นั้น อาจารย์ฯ มีความเห็นว่า นิสิตนักศึกษามีหน้าที่หลักในการทำการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่เพียงแค่ออภัยให้คำแนะนำเท่านั้น ไม่สมควรที่จะเข้าไปทำการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ร่วมกับนิสิตนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม การทำวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย นั้น มีการใช้ต้นทุนที่สูง และเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆที่มีราคาแพงของทางมหาวิทยาลัย รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาก็ได้มีการให้คำแนะนำและแนวคิดต่างๆ จึงอาจจะถือได้ว่าทางมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นดังกล่าวไม่มากนักน้อย ดังนั้น ความเจ้าของลิขสิทธิ์

ในวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย นั้น จึงสมควรที่จะต้องตกเป็นลิขสิทธิ์ร่วมกันระหว่างนิสิต นักศึกษากับทางมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นการเหมาะสมและยุติธรรมที่สุด แม้ว่าหัวข้อวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าว นิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้คิดและดำเนินการทำด้วยตนเองก็ตาม เพราะอย่างไรเสีย มหาวิทยาลัยก็จัดได้ว่าเป็นผู้มีส่วนช่วยนิสิตนักศึกษาในการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นดังกล่าวจนสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยในเรื่องเครื่องมือเครื่องมืออุปกรณ์ หรือ ห้องทำการทดลองก็ตาม เป็นต้น

กรณีที่นิสิตนักศึกษาได้รับทุนผู้ช่วยวิจัย หรือผู้ช่วยสอนนั้น อาจารย์เห็นว่าทุนดังกล่าวนี้มี ลักษณะเป็นค่าจ้าง ที่จ่ายให้แก่ นิสิตนักศึกษาเพื่อเป็นการตอบแทนการทำงานให้แก่ทางมหาวิทยาลัย มิใช่ทุนในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ดังนั้น ถ้าเป็นกรณีดังกล่าวก็น่าจะถือ ว่านิสิตนักศึกษาสร้างสรรค์ผลงานภายใต้การจ้างของทางมหาวิทยาลัยหรือผู้ให้ทุนวิจัย ลิขสิทธิ์ใน ผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวจึงสมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัยหรือผู้ให้ทุนวิจัย สำหรับตัวอาจารย์ฯ เองเคยมีประสบการณ์การศึกษาในระดับปริญญาเอก ซึ่งก็ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาทั้งหมดจาก ทางมหาวิทยาลัย ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ของท่านก็เลยต้องตกเป็นของมหาวิทยาลัย โดยจะมีการทำ เป็นข้อตกลงโอนลิขสิทธิ์ระหว่างกันก่อนจบการศึกษา สำหรับกรณีเรื่องแนวทางในการแก้ไขปัญหา เรื่องดังกล่าว นั้น อาจารย์มีความเห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นควรเป็นของนิสิตนักศึกษากับทาง มหาวิทยาลัยร่วมกัน ถ้าฝ่ายใดต้องการนำไปใช้ประโยชน์ก็สมควรที่จะต้องมีการอ้างอิงและขอความ ยินยอมระหว่างกันเสียก่อน

5. ความเห็นจากสำเนาหนังสือสำนักงานเลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย เรื่อง สรุปผลการประชุมเรื่อง "ปัญหาลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์" ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2541

- มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นข้อยกเว้นมาตรา 8 ซึ่งบัญญัติ ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น โดยบัญญัติว่า "กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการ จ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่ จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลาย ลักษณะอักษร" แสดงให้เห็นว่า วิทยานิพนธ์ย่อมเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย เพราะ วิทยานิพนธ์ทุกฉบับต่างก็อยู่ "ในความควบคุมของ" มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้คำว่า "ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย" มีความ ชัดเจน และสอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 14 ดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นสมควรให้มหาวิทยาลัยระบุ ข้อความดังกล่าวข้างต้นทุกครั้งในคำสั่งแต่งตั้งกรรมการวิทยานิพนธ์ หรือในระเบียบอื่นใด เช่น ระบุว่า "วิทยานิพนธ์ของ...อยู่ในความควบคุมของทางมหาวิทยาลัย"

6. ความเห็นจากสำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการประสานงานบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 8/2527 วันที่ 27 สิงหาคม 2527 ข้อ 3.2 เรื่องการสงวนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย

- การสงวนลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันการเผยแพร่วิทยานิพนธ์ ในเรื่องที่ไม่เหมาะสม เช่น เรื่องเกี่ยวกับศาสนาเปรียบเทียบ หรือเรื่องเกี่ยวกับลัทธิการเมืองซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ไม่เหมาะสมที่จะเผยแพร่ต่อสังคม

2. เพื่อเป็นการใช้สิทธิยับยั้งวิทยานิพนธ์บางเรื่องไว้ ยังไม่นำออกเผยแพร่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งบางครั้งบัณฑิตวิทยาลัยยังเห็นว่าควรจะมีการวิจัยต่อเนื่องหรือเก็บไว้ก่อนสักระยะหนึ่ง (Develop) จึงให้นำออกเผยแพร่ได้

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีระเบียบว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของบัณฑิตวิทยาลัยก็ตาม แต่หากเมื่อนิสิตต้องการที่จะพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์นั้นก็สามารถขออนุญาตจัดพิมพ์จากทางบัณฑิตวิทยาลัยได้ นอกจากนี้หากมีการจัดพิมพ์หนังสือและตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์ของนิสิต บัณฑิตวิทยาลัยก็จะมี การจ่ายเงินค่าลิขสิทธิ์แก่อาจารย์ที่ปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย และนิสิตตามระเบียบว่าด้วยการกำหนดอัตราค่าการจ่ายเงินที่ได้รับจากค่าลิขสิทธิ์การจัดพิมพ์หนังสือและตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ.2524 ด้วย

7. ความเห็นจากสำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 6/2527 วันที่ 13 กันยายน 2527 ข้อ 3.2 เรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

- ลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยควรเป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 เนื่องจากวิทยานิพนธ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การที่บัณฑิตวิทยาลัยถือลิขสิทธิ์ของวิทยานิพนธ์ ไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ หากผู้ประดิษฐ์จะนำไปประดิษฐ์ หรือทำธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัยก็ไม่เคยขัดข้องที่จะนำไปเผยแพร่ การขอไปพิมพ์เผยแพร่ในอดีตที่ผ่านมา โดยหลักการ บัณฑิตวิทยาลัยจะเสนอหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้พิจารณาอนุมัติก่อนนำไปจัดพิมพ์ แต่สำหรับวิทยานิพนธ์บางเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือความมั่นคงของประเทศชาติ หรือความลับของทางราชการ ก็ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ หรือกำหนดระยะเวลาที่จะนำไปเผยแพร่ได้ นอกจากนี้แล้วทางบัณฑิต

วิทยาลัยยังเป็นผู้ดำเนินการกับผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ซึ่งกรณีดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตมากกว่าที่นิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการเอง

8. คณะเภสัชศาสตร์* มีความเห็นว่า ควรกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัย

9. คณะทันตแพทยศาสตร์* คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2527 มีความเห็นว่า การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยดีอยู่แล้ว ไม่เห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษา

10. คณะสหสาขาวิชาสรีระวิทยา* มติอนุกรรมการบัณฑิตศึกษาสหสาขาวิชาสรีระวิทยาครั้งที่ 12/2527 มีความเห็นว่า ควรให้วิทยานิพนธ์เป็นลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัยเช่นเดิม แต่ควรให้มีการทำสัญญาและชี้แจงให้ชัดแจ้งถึงสิทธิต่างๆที่นิสิตควรจะมีได้ เช่น สามารถเขียนรายงานลง วารสารใช้ข้อความบางตอนไปเขียนบทความ ฯลฯ

11. คณะสหสาขาวิชา จุลชีววิทยาทางการแพทย์* มติอนุกรรมการประสานงานบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 10/2527 มีความเห็นว่า สมควรให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ในกรณีที่มีปัญหา น่าจะระบุ เครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ลงในแบบเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ลงไปให้เด่นชัด ทั้งนี้โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

12. คณะวิศวกรรมศาสตร์* มติกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2527 มีความเห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ทางมหาวิทยาลัยควรศึกษาเรื่องลิขสิทธิ์ในรายละเอียดเพิ่มเติม และน่าจะพิจารณาวางหลักเกณฑ์การอนุญาตให้นำวิทยานิพนธ์ไปจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้ด้วย.

13. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี* ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย เพราะ มหาวิทยาลัยสามารถควบคุมได้ว่าสิ่งใดไม่ควรเปิดเผย สิ่งที่ต้องห้ามเผยแพร่ระยะหนึ่งก่อน (เช่น 5 ปี) และสามารถติดตามดูแลไม่ให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้สร้างสรรค์อาจไม่ได้รับผลตอบแทนอย่างเต็มที่ ถ้างานนั้นสามารถก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจได้ ผู้สร้างสรรค์ไม่มีอำนาจให้เผยแพร่งานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น

* รายงานการประชุมคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ครั้งที่ 6/2527 วันที่ 13 กันยายน 2527

ทั้งนี้ ได้เสนอความเห็นเพิ่มเติมที่เป็นผลดีแก่ทั้งผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย ทางมหาวิทยาลัยก็ได้มีสิทธิ์ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการเผยแพร่ในสิ่งที่ข้อมูลไม่ควรเปิดเผยระดับไม่ให้มีการเผยแพร่เป็นระยะหนึ่งก่อน (เช่น 5 ปี) ช่วยในการดูแลป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ ทางผู้สร้างสรรค์ ก็จะได้ผลประโยชน์จากสิ่งที่ตนได้คิดค้นขึ้น ถ้ามีองค์การหน่วยงานได้มาขอผลงานออกเผยแพร่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายได้นี้คงต้องมีการตกลงกัน ในบางกรณีทางมหาวิทยาลัยอาจจะไม่ขอส่วนแบ่งในรายได้เลย ในบางกรณีถ้าการก่อให้เกิดสิ่งที่มีลิขสิทธิ์ร่วมกันนั้นก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายลงทุนที่ทางมหาวิทยาลัยจะต้องรายได้บ้างก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน ในการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับลิขสิทธิ์จะต้องด้วยความยินยอมของทุกฝ่ายที่มีลิขสิทธิ์ร่วม ดังนั้น สรุปได้ว่า ที่ประชุมขอให้เอาทางเลือกที่ว่า ให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย เว้นไว้แต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นที่จะนำเสนอต่อทางบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์

ตารางสรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
1.	รศ.อรพรรณ พนัสพัฒนา	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> วิทยานิพนธ์เป็นสิ่งที่แสดงถึงความรู้ความสามารถของนิสิตนักศึกษาว่าสมควรที่จะได้รับปริญญาบัตรหรือไม่ อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่เพียงแค่ออกให้คำแนะนำแก่นิสิตนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ว่าเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่เท่านั้น อาจารย์ฯไม่มีหน้าที่ในการเข้าไปช่วยนิสิตนักศึกษาสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์	นิสิตนักศึกษา
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มหาวิทยาลัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษามีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนในการสร้างสรรค์ร่วมกับนิสิตนักศึกษา	นิสิต นักศึกษา และมหาวิทยาลัย (ลิขสิทธิ์ร่วมกัน)
2.	นายฉลอง สุนทรวานิชย์	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> วิทยานิพนธ์เป็นผลงานการวิจัยของนิสิตผู้เขียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต้องใช้ความอดทน พยายาม และความสามารถของตนเองแต่ผู้เดียวเกือบทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นผลจากคำแนะนำ ความช่วยเหลือและการตรวจแก้ของอาจารย์ผู้ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์	นิสิต นักศึกษา
3.	ศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณรงค์ศักดิ์ ชัยบุตร	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> วิทยานิพนธ์ นั้นจัดได้ว่าเป็นผลงานของนิสิตนักศึกษาเพื่อประกอบการขอรับปริญญาบัตร	นิสิตนักศึกษา
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> อาจารย์ที่ปรึกษามีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยนิสิตนักศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้เนื่องจากนิสิตนักศึกษายังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปช่วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ การวางโครงร่าง การกำหนดขั้นตอนในการทำวิจัย รวมทั้งวิธีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น	มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
4.	สำนักงาน อัยการสูงสุด ตอบข้อหารือ	- <u>กรณีลิขสิทธิ์สร้างสรรค์</u> เนื่องจาก การเขียนวิทยานิพนธ์เป็นส่วน หนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาโท และปริญญาเอก วิทยานิพนธ์ ดังกล่าวจึงเป็นงานสร้างสรรค์ของนิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สมควรตกเป็นของนิสิต	นิสิตนักศึกษา
5.	สำนักงาน เลขาธิการที่ ประชุมอธิการ บดีแห่งประเทศไทย	- <u>กรณีลิขสิทธิ์สร้างสรรค์</u> วิทยานิพนธ์ย่อมเป็นลิขสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัย เพราะ วิทยานิพนธ์ทุกฉบับต่างก็อยู่ "ในความควบคุม ของ" มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
	ไทย	- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> วิทยานิพนธ์ย่อมเป็นลิขสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัย เพราะ วิทยานิพนธ์ทุกฉบับต่างก็อยู่ "ในความควบคุม ของ" มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
6.	การประชุม คณะกรรมการ ประสานงาน บัณฑิตศึกษา	- <u>กรณีลิขสิทธิ์สร้างสรรค์</u> เพื่อป้องกันการเผยแพร่วิทยานิพนธ์ ในเรื่อง ที่ไม่เหมาะสม เช่นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาเปรียบเทียบ หรือเรื่องเกี่ยวกับ ลัทธิการเมืองซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ ไม่เหมาะสมที่จะเผยแพร่ต่อสังคม	มหาวิทยาลัย
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> เพื่อเป็นการใช้สิทธิยับยั้งวิทยานิพนธ์บางเรื่อง ไว้ ยังไม่นำออกเผยแพร่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่ง บางครั้งบัณฑิตวิทยาลัยยังเห็นว่าควรจะมีการวิจัยต่อเนื่อง หรือเก็บ ไว้ก่อนลักระยะหนึ่ง (Develop) จึงให้นำออกเผยแพร่ได้	มหาวิทยาลัย
7.	รศ. จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย	- <u>กรณีลิขสิทธิ์สร้างสรรค์</u> นักศึกษาจะต้องเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นเอง จาก ข้อมูลที่ค้นคว้ามาด้วยตนเองทั้งสิ้น ถ้ามีการควบคุมจะไม่มีกรสร้าง สรรค์งานออกมาได้เลย	นิสิตนักศึกษา

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
8.	การประชุม คณะกรรมการ ประจำบัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	<p>- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> วิทยานิพนธ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา และวิทยานิพนธ์บางเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือความมั่นคงของประเทศชาติ หรือความลับของทางราชการ มหาวิทยาลัยควรมีอำนาจในการไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ หรือกำหนดระยะเวลาที่จะนำไปเผยแพร่ได้</p> <p>- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> การที่บัณฑิตวิทยาลัยถือลิขสิทธิ์ของวิทยานิพนธ์ เพื่อป้องกันปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้ กรณีดังกล่าว ไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ หากผู้ประดิษฐ์จะนำไปประดิษฐ์ หรือทำธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัยก็ไม่เคยขัดข้องที่จะนำไปเผยแพร่</p>	มหาวิทยาลัย
9.	ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัณย์ศิริ	<p>- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> หากนิสิตนักศึกษาสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ด้วยตนเองทั้งหมดโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเท่านั้น ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์จึงสมควรตกเป็นของนิสิตนักศึกษา</p> <p>- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> อาจารย์ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปควบคุมและตรวจสอบผลการวิจัยว่ามีความถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ นิสิตนักศึกษาโดยลำพังจะไม่มีความสามารถในการสร้างสรรค์งานวิจัยดังกล่าวได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในสาขาดังกล่าวจะต้องมีการใช้ทุนทรัพย์ และเครื่องมือเครื่องมือนำราคาที่สูง ดังนั้น การที่นิสิตนักศึกษาก็ได้รับปริญญาบัตรเป็นการตอบแทนก็เห็นว่า น่าจะเป็นการเหมาะสมและยุติธรรมดีแล้ว</p>	นิสิต นักศึกษา
			มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
10.	ศาสตราจารย์ ดร.เปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> นิสิตนักศึกษามีหน้าที่หลักในการทำการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่เพียงแค่คอยให้คำแนะนำเท่านั้น ไม่สมควรที่จะเข้าไปทำการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ร่วมกับนิสิตนักศึกษา	นิสิตนักศึกษา
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มักจะมีการใช้ต้นทุนที่สูง และเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆที่มีราคาแพงของทางมหาวิทยาลัย รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาก็ได้มีการให้คำแนะนำและแนวคิดต่างๆ จึงอาจจะถือได้ว่าทางมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นดังกล่าวไม่มากก็น้อย ดังนั้น ความเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ที่มีที่มาจากโครงการวิจัย นั้น จึงสมควรที่จะต้องตกเป็นลิขสิทธิ์ร่วมกัน	นิสิตนักศึกษา และ มหาวิทยาลัย (ลิขสิทธิ์ร่วมกัน)
11.	คณะเภสัช ศาสตร์	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> มีความเห็นว่า ควรกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า ควรกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
12.	คณะทันต แพทยศาสตร์	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> มีความเห็นว่า การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยดีอยู่แล้ว ไม่เห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษา	มหาวิทยาลัย
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า การกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของมหาวิทยาลัยดีอยู่แล้ว ไม่เห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นของนิสิตนักศึกษา	มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
13.	คณะสหสาขา วิชาสรีระวิทยา	- <u>กรณีนิติศาสตร์</u> มีความเห็นว่า ควรให้วิทยานิพนธ์เป็นลิขสิทธิ์ ของบัณฑิตวิทยาลัย แต่ควรให้มีการทำสัญญาและชี้แจงให้ชัดแจ้งถึง สิทธิต่างๆที่นิติศาสตร์จะมีได้ เช่น สามารถเขียนรายงานลงวารสารใช้ ข้อความบางตอนไปเขียนบทความ ฯลฯ	มหาวิทยาลัย
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า ควรให้วิทยานิพนธ์เป็นลิขสิทธิ์ ของบัณฑิตวิทยาลัยเช่นเดิม แต่ควรให้มีการทำสัญญาและชี้แจงให้ชัด แจ้งถึงสิทธิต่างๆที่นิติศาสตร์จะมีได้ เช่น สามารถเขียนรายงานลง วารสารใช้ข้อความบางตอนไปเขียนบทความ ฯลฯ	มหาวิทยาลัย
14.	คณะครุศาสตร์	- <u>กรณีนิติศาสตร์</u> มีมติเห็นสมควรให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตก เป็นของบัณฑิตวิทยาลัยทั้งนี้ เพราะการทำวิทยานิพนธ์นั้น ถือว่าเป็น ส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จะได้มีโอกาสควบคุมการเผยแพร่	มหาวิทยาลัย
15.	คณะสหสาขา วิชาจุลชีววิทยา ทางการแพทย์	- <u>กรณีนิติศาสตร์</u> มีความเห็นว่า สมควรให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น เจ้าของลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้อาจจะมีปัญหา น่าจะระบุ เครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ลงในแบบเสนอโครง ร่างวิทยานิพนธ์ลงไปให้เด่นชัด ทั้งนี้โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ ปรึกษา	มหาวิทยาลัย
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า สมควรให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น เจ้าของลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้อาจจะมีปัญหา น่าจะระบุ เครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ลงในแบบเสนอโครง ร่างวิทยานิพนธ์ลงไปให้เด่นชัด ทั้งนี้โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ ปรึกษา	มหาวิทยาลัย
16.	คณะอักษร ศาสตร์	- <u>กรณีนิติศาสตร์</u> มีความเห็นว่าลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ควรเป็นของ นิติศาสตร์ โดยมหาวิทยาลัยมีสิทธิ์นำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในกิจ การที่ไม่แสวงหาผลกำไรได้ภายในระยะเวลา 5 ปี	นิสิตนักศึกษา

ลำดับ	ผู้ให้ความเห็น ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	ผู้เป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์
17.	คณะวิศวกรรม ศาสตร์	- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์สมควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ทางมหาวิทยาลัยควรศึกษาเรื่องลิขสิทธิ์ในรายละเอียดเพิ่มเติม และน่าจะพิจารณาวางหลักเกณฑ์การอนุญาตให้นำวิทยานิพนธ์ไปจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้ด้วย	มหาวิทยาลัย
18.	คณะรัฐศาสตร์	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> มีความเห็นว่า การพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันระหว่างนิสิตนักศึกษาและบัณฑิตวิทยาลัย	ขึ้นอยู่กับความตกลง
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> มีความเห็นว่า การพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันระหว่างนิสิตนักศึกษาและบัณฑิตวิทยาลัย	ขึ้นอยู่กับความตกลง
19.	คณะพาณิชย ศาสตร์และการ บัญชี	- <u>กรณีนิสิตสร้างสรรค์</u> ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของผู้สร้างสรรค์ เพราะ ผู้สร้างสรรค์มีอิสระเต็มที่จะนำวิทยานิพนธ์ไปเผยแพร่ นำไปก่อให้เกิดประโยชน์ ได้ผลตอบแทน	นิสิต นักศึกษา
		- <u>กรณีมาจากงานวิจัย</u> ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ควรตกเป็นของมหาวิทยาลัย เพราะ มหาวิทยาลัยสามารถควบคุมได้ว่าสิ่งใดไม่ควรเปิดเผย สิ่งที่ควรห้ามเผยแพร่ระยะหนึ่งก่อน (เช่น 5 ปี) และสามารถติดตามดูแลไม่ให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้สร้างสรรค์อาจไม่ได้รับผลตอบแทนอย่างเต็มที่ ถ้างานนั้นสามารถก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจได้ ผู้สร้างสรรค์ไม่มีอำนาจให้เผยแพร่งานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น	มหาวิทยาลัย
		<u>ข้อเสนอแนะ</u> เป็นผลดีแก่ทั้งผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย ให้ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ตกเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์และมหาวิทยาลัย	นิสิตนักศึกษา และ มหาวิทยาลัย (ลิขสิทธิ์ร่วมกัน)

ตารางที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

5.5 นิติบุคคลกับความเป็นเจ้าของในเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

นิติบุคคล หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กร หรือทรัพย์สินที่จัดสรรไว้เป็นกองทุนเพื่อดำเนินกิจการอันใดอันหนึ่งซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ไม่ใช่บุคคลธรรมดาแต่มีสิทธิต่างๆเหมือนกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น สำหรับเรื่องความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้น ปกติแล้วจะเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของนิติบุคคล โดยการก่อตั้งของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายมหาชน หรือกฎหมายเอกชนก็ตาม ซึ่งโดยหลักแล้วแนวคิดของการให้ความสามารถในการถือสิทธิหรือมีสิทธิของนิติบุคคล ย่อมเป็นไปตามกฎหมายแพ่งที่สร้างแนวคิดที่ว่า ต้องให้สภาพบุคคลแก่กองทรัพย์สิน (Patrimony) เพื่อให้กองทรัพย์สินมีความสามารถในการประกอบกิจการใดๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

กรณีของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนของไทย คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้ทำการบัญญัติเรื่องของนิติบุคคลไว้ดังนี้

มาตรา 65 นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หากกลุ่มบุคคลใดหรือกองทรัพย์สินใดไม่มีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่นรับรองไว้ก็ไม่เป็นนิติบุคคล คำว่า "กฎหมายอื่น" ตามมาตรานี้หมายถึง พระราชบัญญัติต่างๆที่มีการกำหนดให้หน่วยงานราชการต่างๆมีสถานะเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่ สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาตามมาตรา 67 และต้องใช้สิทธิและหน้าที่ภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งตามมาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อพิจารณา ในเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนนั้นน่าจะตีความได้ว่า นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนมีความสามารถในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้โดยสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดสภาพบุคคลโดยความสามารถในการใช้สิทธิเหนือทรัพย์สินย่อมตกอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น และเมื่อทรัพย์สินทางปัญญาจัดได้ว่าเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 แล้วก็ย่อมถือได้ว่า นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ย่อมมีความสามารถ

เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะสิทธิในทางทรัพย์สินมิได้เป็นสิทธิที่มีลักษณะโดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงได้กับบุคคลธรรมดาเท่านั้น นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนจึงย่อมมีความสามารถเป็นเจ้าของสิทธิดังกล่าวได้ ซึ่งแตกต่างจากสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะ ถือว่าเป็นสิทธิที่โดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงเป็นได้แก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

ดังนั้น มหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน จึงย่อมมีความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 48) ไม่ว่าจะป็นลิขสิทธิ์ในงานเขียนวิทยานิพนธ์หรือ สิทธิบัตรในสิ่งประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ได้มาจากงานเขียนวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

กรณีของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน นั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว ไม่สามารถเป็นผู้ทรงสิทธิได้ เนื่องจากความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ที่รัฐ จะเป็นทั้งผู้ทรงสิทธิและผู้ที่ถูกผูกพันอยู่กับสิทธิในขณะเดียวกันมิได้ อีกทั้ง ผู้ที่อยู่เบื้องหลังนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนนั้น ไม่ใช่บุคคลธรรมดา หากแต่เป็นรัฐ อย่างไรก็ตาม ยังมีนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนบางประเภทที่มีอิสระจากรัฐ ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีอธิการบดีเป็นผู้แทนนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2522 องค์การวิชาชีพ เช่น เนติบัณฑิตยสภา ซึ่งมีพระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ.2507 มาตรา 3 กำหนดให้เนติบัณฑิตยสภาเป็นนิติบุคคล รัฐวิสาหกิจ มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ กองทุนต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำยาง พ.ศ. 2503 มาตรา กำหนดให้กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นนิติบุคคล นิติบุคคลที่มีพระราชบัญญัติจัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะที่มีชื่อองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ.2543 มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล และองค์กรตรวจสอบซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่มีความเป็นอิสระจากรัฐ ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น อาจเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองคุ้มครองได้ซึ่ง รวมถึง ความเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 48 ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินนั้น ถือไม่ได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนแบบเท่าเทียมกัน แต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เป็นผู้ให้อำนาจ(รัฐ) กับองค์กรผู้ได้รับอำนาจ(องค์กรที่เป็นอิสระจากรัฐ)¹⁷ ซึ่งความสัมพันธ์ใน

¹⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 . (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 69-71.

ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนบางประเภท สามารถกล่าวอ้างสิทธิในทางทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 48 ได้ อีกทั้งสิทธิในทางทรัพย์สินนั้น ไม่ได้เป็นสิทธิที่โดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงได้แต่เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น ดังนั้นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนประเภทดังกล่าวจึงย่อมมีความสามารถเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ เช่นเดียวกับนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะมหาวิทยาลัยของรัฐ หรือมหาวิทยาลัยของเอกชนย่อมมีความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้เช่นเดียวกัน เพราะ สิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญา ถือได้ว่าเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 48 ได้ให้การรับรอง ค้ำครองไว้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนหรือนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนต่างก็ย่อมมีความสามารถในการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ได้เช่นเดียวกัน โดยกรณีของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนนั้นอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งได้บัญญัติให้การรับรองความสามารถไว้ ส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนนั้น การที่จะทำให้นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นเดียวกับการเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนนั้น ศาลก็จะอาศัยนิติวิธีในการเทียบเคียงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 66 และมาตรา 67 มาใช้นั่นเอง¹⁸ นอกจากนี้ ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ก็ได้มีการบัญญัติรับรองให้นิติบุคคลสามารถสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ เป็นไปตามมาตรา 8 วรรคสองได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย" แม้ว่าสภาพความเป็นจริงของการเป็นนิติบุคคลนั้นจะไม่สามารถสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ก็ตาม แต่การสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ของนิติบุคคลนี้อาจเกิดขึ้นจากบุคคลธรรมดาที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของนิติบุคคล โดยถือเสมือนว่า งานที่บุคคลธรรมดาได้สร้างสรรค์นั้นเป็นงานที่นิติบุคคลได้สร้างสรรค์ขึ้นมา

¹⁸ Rene Chapus, *Droit Administratif General*. 3ed(Montchrestien, 1987), p. 121 ,อ้างถึงในชาญชัย แสวงศักดิ์, *นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน* , หน้า 33.